

Status over danske bredtæger, randtæger og ildtæger (Heteroptera: Pentatomoidea, Coreoidea & Pyrrhocoridae)

Søren Tolsgaard

Tolsgaard, S.: Status of Danish shieldbugs, squashbugs and firebugs.
(Heteroptera: Pentatomoidea, Coreoidea & Pyrrhocoridae).
Ent. Meddr 69: 3–46. Copenhagen, Denmark, 2001. ISSN 0013-8851.

Danish bugs of the superfamilies Pentatomoidea, Coreoidea and Pyrrhocoridae have been the subject of an atlasproject running since 1992. The results of the fieldwork, in which participated about fifty collectors, are presented in this paper along with compiled information from the literature, from the material kept in the collections of Zoological Museum in Copenhagen (ZMUC), Natural History Museum in Aarhus (NHMA) and in private collections (Ps).

Since the latest Danish checklist (Andersen & Gaun, 1974), seven species have been recorded as new to the Danish fauna: *Graphosoma lineatum*, *Sciocoris homalonotus*, *Carphocoris purpureipennis*, *Piezodorus lituratus*, *Arma custos*, *Elasmostethus brevis* and *Stictopleurus abutilon*. Some of these seem to be well or recently established, while others seem to be mainly migratory.

Sixty-three species were found in the field during the period of research (1992-2000), whereas six earlier recorded species have not been found recently. Thus, *Eurygaster austriaca*, *Pinthaeus sanguinipes*, *Eurydema ferrugata* and *Stictopleurus crassicornis* were only found more than a hundred years ago, while *Aelia rostrata* was found last time in 1961, and *Sciocoris macrocephalus* was only found in 1966-67. However, the known material gives no clear evidence of long term settlement by any of these species.

Recent checklists from Northern Europe (Aukema, 1989; Lis, 1989; 1990; Günther & Schuster, 1990; Lammes & Rinne, 1990; Lukashuk, 1997; Coulianos, 1998) have somewhat different approaches to the definition of subgenera, subspecies and other taxonomic details. The present checklist takes into consideration only the levels of genera and species; on the higher systematics it follows the classification proposed by Schuh & Slater (1995).

Maps of the listed sixty-nine species are shown in a modified 20 x 20 km UTM-net. Major references, notes on life cycle and host plants, as far as known from Denmark or neighbouring countries, are given for all species; for the more rare species, further specifications of the records are listed. All species are categorized according to their present status on the Danish redlist or yellowlist (Stoltze & Pihl, 1998a; 1998b), or otherwise to their distribution in Denmark.

Søren Tolsgaard, Naturhistorisk Museum, Universitetsparken, Bygning 210, DK-8000 Aarhus C, Denmark. E-mail: tolsg@ofir.dk.

Indledning

Bredtæger, randtæger og ildtæger omfatter mange velkendte, store og iøjnefaldende, danske landtæger. De er lette at håndtere og bestemme for den bredt orienterede felt-entomolog, og i perioden 1992-2000 er de blevet kortlagt og undersøgt i et landsomfattende atlasprojekt.

På grundlag af den tilgængelige litteratur, registrering af museumssamlingerne på Zoologisk Museum i København (ZMUC) og Naturhistorisk Museum i Aarhus (NHMA), samt et omfattende indsamlingsarbejde, hvor ca. 50 deltagere har medvirket, opsummerer denne artikel, hvad vi ved om disse tægegrupperes forekomst i Danmark.

Forfatteren vil gerne sige tak til alle atlasprojektets deltagere, særlig til projektets flittigste bidragydere i feltarbejdet, Otto Buhl, Rune Bygebjerg, Hans Thomsen Schmidt og Lars Trolle, der hver for sig har gennemført et meget stort antal lokaliteter og gjort talrige, interessante fund og iagttagelser.

Fra Zoologisk Museum og Zoologisk Institut i København er modtaget assistance og bidrag af Nils Møller Andersen, Stig Andersen, Jakob Damgaard, Henrik Enghoff, Søren Langemark og Ole Martin. Fra Naturhistorisk Museum og Zoologisk Institut i Aarhus af Peter Gjelstrup, Palle Johnsen og Boy Overgaard Nielsen. Fra Danmarks Miljøundersøgelser ved Kalø af Jørgen Pagh Berthelsen og Jens Reddersen, fra Molslaboratoriet af Thorkild Munk, fra Landbohøjskolen af Jan Martin, fra Danmarks Lærerhøjskole af Karsten Schnack, og fra Natur og Ungdom af Lars Jørgen Grønbjerg.

Gode bidrag er tillige ydet af Ken Alminde, Jane Anderson, Henrik Bavnhøj, Lars Bruun, Peder Brøgger, Peter Neerup Buhl, Jens Arne Christiansen, Hugo Norman Christensen, Erik Ehmsen, Jørgen Hørberg (†), Jens Hjerrild Jensen, Kim Bang Jensen, Ulrik Hasle Jensen, Vivi Jensen, Christian Jørgensen, Palle Jørum, Steffen Kjeldgaard, Jens-Kristian Kjærgaard, Peer Lindballe, Alex Madsen, Viggo Mahler, Keld Mortensen, Eivind Palm, Kuno Pape, Jan Pedersen, Jørgen Rosschou, Ernst Torp, m.fl.

Endvidere tak til Schjøtz-Christensens Mindefond, til Skov- og Naturstyrelsen, samt til Beskæftigelsesforvaltningen i Aarhus Kommune, der alle har givet økonomisk støtte til atlasprojektets gennemførelse. En særlig tak til Per Ketil, som i DR-programmet Naturvandringen (5. dec. 1996: Tægestatus i Danmark) formidlede oplysninger om atlasprojektet til en landsdækkende kreds af radiolyttere.

Historisk baggrund

De tidligste fortegnelser over danske insekter, baseret på Linnaeus' *Systema Naturae* (Kramer, 1760; Brünnich, 1761), opsummeres i *Den Danske Atlas* (Pontoppidan, 1763), hvor man under slægten *Cimex* finder 13 danske bredtæger og randtæger.

I Otto Fr. Müllers (1764; 1776) detaljerede, men til dels uklart formulerede værker, omtales mindst 22 arter af danske bredtæger og randtæger, inklusive fire nybeskrevne arter, hvoraf kun *Cimex serrulatus* (= *Troilus luridus*) og muligvis *C. roseus* (= *Holcostethus vernalis*?) kan identificeres, mens *C. alatus* og *C. bifasciatus* næppe kan tolkes entydigt.

Hans Severin Holten (1798) skitserede en fortegnelse over danske insekter, der medregner 28 bredtæger og randtæger, de fleste suppleret med et dansk navn. Det ufuldendte arbejde antyder, at den danske tægefauna blev omhyggeligt studeret af Fabricius' elever; listen inkluderer bl.a. *Cimex* (= *Athous*) *flavicornis* Fabricius, ellers ukendt fra Danmark, men meldt fra Holsten, hvilket måske er baggrunden.

Fælles for 1700-tallets fortegnelser er, at artsopfattelsen beror på generelle mangler, idet man ikke skelnede imellem visse nært beslægtede arter. Samlingerne er desværre gået tabt; af datidens danske tægemateriale vides kun nogle få eksemplarer fra Sehested-Lund samlingen at være i behold på Zoologisk Museum, og her opbevares også Bernt W. Westermanns samling, der stammer fra begyndelsen af 1800-tallet og som indeholder en del interessante danske tæger.

Blandt 1800-tallets entomologer behandlede især Jørgen Chr. Schiødte tægerne med stor interesse (se referencer). Han forestod talrige indsamlinger og udgav i 1869 den første udførlige fortegnelse over Danmarks tæger, med omfattende henvisninger og notater om de enkelte arters forekomst på landsplan, og uddybede hurtigt med en se-

rie tillæg. Senere tillæg blev publiceret af den finske tægeforsker, O. M. Reuter (1888-1889), og af Entomologisk Forenings grundlægger og mangeårige formand, Robert W. T. Schlick (1890); ligesom hovedparten af det sidenhen indsamlede danske tægemateriale opbevares Schiøldtes og Schlicks samlinger stadigvæk i god behold på vore museer.

Wilhelm Wüstnei (1891) fulgte op med en oversigt over tæger fra det daværende Schleswig-Holstein, et værk som supplerer Schiøldtes fortegnelse med mange værdifulde oplysninger, især fra Sønderborgegnen. En stor del af Wüstneis sønderjyske tægemateriale blev efter genforeningen i 1920 overført til Zoologisk Museum i København.

Indsamlingsaktiviteten var i solid fremgang i begyndelsen af 1900-tallet (Fig. 1), hvor den første illustrerede bestemmelsesnøgle over danske bredtæger blev udarbejdet af Flora og Faunas redaktør, Anders Chr. Jensen-Haarup (1904). Uheldige slægts- og artsnavne gav anledning til en grov og tidstypisk polemik (Muchardt, 1906; Bergroth, 1907), før den ihærdige Jensen-Haarup (1912a) fulgte op med et bind om tæger i Danmarks Fauna; interessen for tæger gav sig også udtryk i en mængde artikler og mindre meddelelser af Oluf Jacobsen og Jensen-Haarup (se referencer), og i flere betydelige samlere, som Carl C. R. Larsen, Erik B. Hoffmeyer, Jens P. Kryger og Niels Høeg.

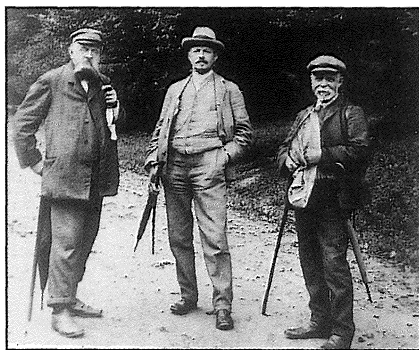

Fig. 1. Ekskursion omkring år 1900: Robert W.T. Schlick (t.v.) anlagde en af datidens største, danske tægесamlinger, som nu opbevares på Zoologisk Museum i København. Emil Olsen (i midten) anlagde en mindre tægесamling, nu også i København, mens Carl C. R. Larsen (t.h.) efterlod sig en meget anseelig tægесamling, som i 1921 blev erhvervet af det nydannede Naturhistorisk Museum i Aarhus.

Excursion around the year 1900: Robert W.T. Schlick (left) and Carl C.R. Larsen (right) created two of the largest collections of Danish bugs from this period, now stored in Zoological Museum in Copenhagen and Natural History Museum in Aarhus, respectively.

Siden 1930-erne er talrige lokalfaunistiske fortegnelser blevet publiceret; fra Bornholm (Jansson, 1933; Leth, 1940; Tolsgaard, 1993a), Læsø (Findal, 1935; Enghoff, 1970), Anholt (Kemner, 1937; Klefbeck, 1951), Hanstedreservatet (Andersen & Böcher, 1965), Mols (Schjøtz-Christensen, 1966; Reddersen, 1992), Korshage (Böcher, 1967; 1969), Skallingen (Rald, 1987), Nordvestjylland (Tolsgaard, 1993b) og fra Høstemark (Mahler & Anderson, 1994).

Midt i 1900-tallet samlede især J.-G. Worm-Hansen, Knud O. Leth, Hans Lohmander, Steen Rasmussen, Jens Böcher, Nils Møller Andersen og Henrik Enghoff danske landtæger. Andersen & Gaun (1974) konkluderede dog i den hidtil seneste danske tægefortegnelse, at der var behov for yderligere, grundige undersøgelser i de fleste landsdele, før man kunne vurdere landtægernes udbredelse på landsplan. Fortegnelsen inkluderer iøvrigt nogle – indtil da oversete – fund fra Westermanns og Wüstneis samlinger, hvorved flere arter blev meldt som nye for Danmark.

Nogle år tidligere havde Wagner & Weber (1967) udgivet en distriktsoversigt for tæger i det nordvestlige Tyskland, mens Coulianos & Ossiannilsson (1976) to år efter udgav en svensk distriktsoversigt, hvor også danske fund er noteret. Behovet for hjemlige undersøgelser blev yderligere markeret af to nye bredtæger for Danmark, *Piezodorus lituratus* (Bech, 1977) og *Elasmotethus brevis* (Trolle, 1984), før det nu foreliggende atlas over danske bredtæger begyndte at tage form.

Atlasprojektets forløb

En UTM-kortlægning af bredtægernes udbredelse i Danmark (Tolsgaard, 1992) – hovedsagelig baseret på museumsmateriale - dannede udgangspunkt for en mere intensiv, landsdækkende indsamling, som fra 1993 blev suppleret med en tilsvarende kortlægning og indsamling af randtæger. Omkring 50 personer har deltaget i feltarbejdet, idet nyhedsbrevet Tægejournalen (Tolsgaard, 1992-1999) jævnligt har orienteret om projektet og koordineret de forskellige aktiviteter.

Atlasprojektets mest markante begivenhed – fremkaldt af usædvanlige vejrforhold i sensommeren 1992 – blev en vidt udbredt indflyvning af sribetæger (*Graphosoma lineatum*), en ny art for Danmark, som straks gav bredtægerne offentlig opmærksomhed (Andersen & Enghoff, 1993) og som stadig kan iagttages i vor fauna. Af nye danske arter er yderligere tilføjet *Sciocoris homalonotus*, *Carpocoris purpureipennis*, *Arma custos* og *Stictopleurus abutilon*.

Foranlediget af atlasprojektet har Trolle og Buhl (se referencer) berettet om en mængde interessante tægefund. Bredtæger, randtæger og ildtæger er blevet introduceret i det entomologiske fredningsarbejde (Tolsgaard, 1994), og som de første tægearter er de indføjet på den danske rødliste og gulliste (Stoltze & Pihl, 1998a; 1998b). Danske navne er til dels via atlasprojektet indarbejdet for alle vore arter, og de er i overensstemmelse hermed blevet registreret i Projekt Danske Dyrenavne (Jørgensen & al., 1999).

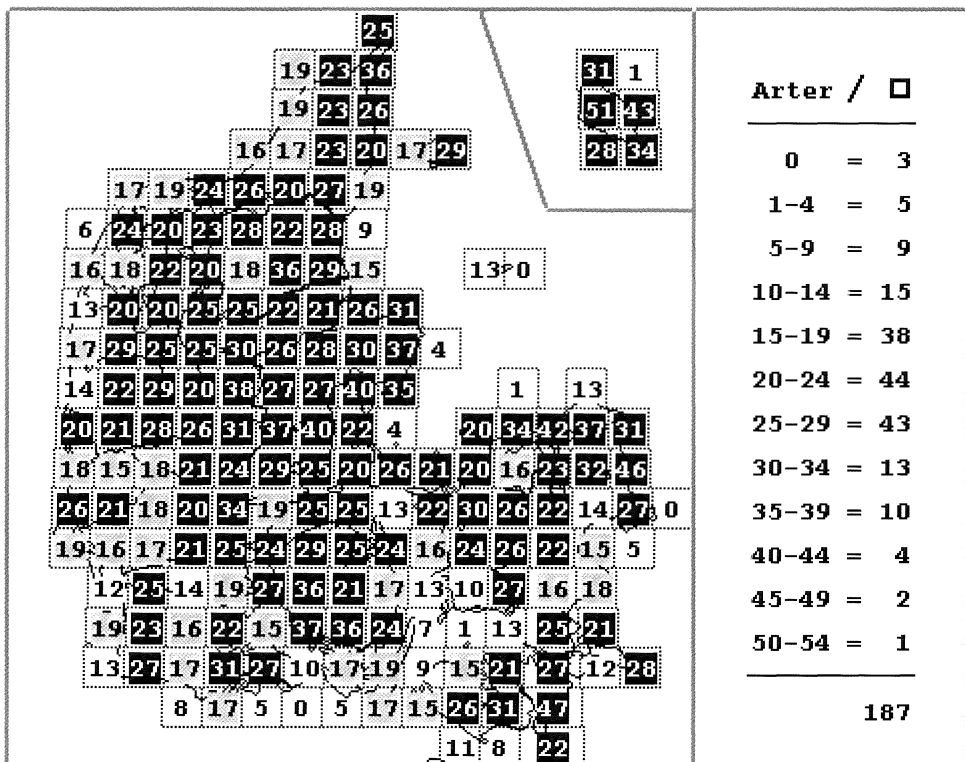

Fig. 2. Kort & tabel som viser hvor mange arter (bredtæger, randtæger og ildtæger) der er registreret i hvert af de 187 danske 20 x 20 km UTM-felter.

Map & table showing how many species (shieldbugs, squashbugs and firebugs) that are recorded in each of the 187 Danish 20 x 20 km UTM-fields.

Atlasprojektet tilstræber en ensartet dækning af Danmark i 20 x 20 km UTM-net. Mens der i gennemsnit kun er registreret 7,7 arter pr. felt fra tiden før 1976 – og meget uensartet – blev resultatet for perioden 1976-2000 ikke mindre end 19,2 arter pr. felt, og kortene giver således især et nuanceret billede af arternes aktuelle udbredelse i Danmark. I alt er der nu i gennemsnit registreret 21,8 arter pr. felt (Fig. 2), de almindeligste arter er fundet i hovedparten af de 187 UTM-felter (Tabel 1), og i de fleste felter er det efterhånden blevet ret vanskeligt at tilføje nye arter.

Der er dog stadig mindre godt udforskede egne, bl.a. flere mindre øer, og det tør formodentlig antages, at den danske tægefauna vil forandre sig i de kommende årtier. I kraft af atlasprojektets forholdsvis ensartede indsamlingsniveau på landsplan, har vi nu et reelt anvendeligt grundlag for at kunne vurdere de mulige, gradvise eller pludselige ændringer i tægefaunaen.

Arternes spredningsforhold

De fleste af vore arter har normalt en veludviklet flyveevne, dog er *Myrmus miriformis* og *Pyrhocoris apterus* kun sjældent fuldvingede, mens *Picromerus bidens* som regel synes at have stærkt reduceret flyvemuskulatur (Larsén, 1950). Mange arter flyver på solrige dage i maj og juni, og det hænder at de i store mængder bliver skyllet op på strande og søbredder, hvor især tornbenene (Cydnidae) ofte er talrige. Også senere på sommeren kan tægerne sværme, dog sjældent så talrigt, men endog i oktober er der iagttaget flyvning af især løvtæger (Acanthosomatidae), således i stort antal den 11. okt. 1995 ved Sønderby Klint (Buhl, obs.).

Mange arter kan endda flyve så langt omkring, at det må opfattes som egentlig migration (Nielsen, 1961). De mange, næsten samtidige fund af *Graphosoma lineatum* sent i 1992 (Fig. 3), er et aktuelt eksempel på en meget langtrækkende indflyvning, der viser en tæges potentielle spredningsevne under gunstige vejrforhold. Flere arter, som i løbet af 1900-tallet synes at have spredt sig markant mod nord i Danmark, er *Ceraleptus lividus*, *Piezodorus lituratus* og *Stictopleurus abutilon*, mens en mere moderat spredningstendens udvises af arter som *Sehirus morio*, *Legnotus limbosus*, *Sciocoris cursitans*, *Aelia klugii*, *Eysarcoris fabricii* og *Coreomeris denticulatus*.

Det er vanskeligt at afgøre, om vurderingen er påvirket af øget indsamling, men for de fleste af de nævnte arter gælder utvivlsomt, at de er begunstiget af de senere årtiers milde klima. Flere af disse arters værtsplanter er samtidig under kulturbetinget spredning, f.eks. kløver, gyvel, brandbæger, oksetunge, og denne tendens er yderligere befordret af øget braklægning i landbruget.

For en række varmekrævende arter med sydlig hovedudbredelse i forhold til Danmark – *Sciocoris homalonotus*, *Sciocoris macrocephalus*, *Aelia rostrata*, *Carpocoris fuscispinus*, *Carpocoris purpureipennis*, *Eurydema ornatum*, *Arma custos* (Fig. 5) og *Syromastus rhombeus* – er de danske fund endnu for sporadiske eller for nylige til, at vi kan afgøre, om de har vedvarende bestande hos os, eller må betragtes som migranter med begrænset ynglesucces. Der er således behov for mere systematisk naturovervågning, hvor disse arter hidtil er konstateret.

Endelig bør nævnes ekstremt sydlige arter, som er indslæbt i forbindelse med menneskelig virksomhed, især ved transport af frugt og grønt. Kun to arter er hidtil registreret, det gælder *Nezara viridula* (L.) (Mariager 1981, ZMUC; Fåborg 2000, NHMA) og *Eurydema ventralis* (Kolenati) (Aarhus 1972, NHMA). Klimaet er den afgørende hindring for disse arters etablering hos os, og de er – indtil videre – ikke anført i fortegnelsen over danske arter.

Vurdering af arternes forekomst

Blandt de 69 arter, som er konstateret under naturbetingede forhold hos os, er fire udelukkende kendt fra 1800-tallet; det gælder *Eurygaster austriaca*, *Pinthaeus sanguinipes*, *Eurydema ferrugata* og *Stictopleurus crassicornis*. Materialet er for spinkelt til, at vi kan afgøre, om de har været reelt etableret i Danmark, eller må betragtes som lejlighedsvis migranter, men de synes nu – efter al sandsynlighed – helt forsvundet fra vor fauna (kategori †).

Yderligere to arter er ikke genmeldt i de senere år; det gælder *Aelia rostrata*, sidst fundet i 1961, og *Sciocoris macrocephalus*, kun fundet i 1966-67. Også for disse arter savner vi overbevisende belæg for, om de har eller har haft vedvarende bestande her i landet, omend de utvivlsomt har ynglet i enkelte somre, og derfor bør de stadig ikke helt afskrives som danske. De resterende 63 arter er fundet i Danmark i perioden 1992-2000, men som ovenfor omtalt m.h.t. spredningsforhold, er der også heriblandt sjældnere arter, der endnu er for lidet kendte til, at vi kan afgøre deres status; de er omkring nordgrænsen for deres udbredelse, og træffes hos os muligvis kun som ustabile migranter eller af og til ynglende arter (kategori O).

Dernæst har vi de arter, man kan betragte som etablerede (efter rødlistens kriterium i mindst 10 sammenhængende år), men forholdsvis sjældne eller truede i Danmark. Disse arter er inkluderet på den aktuelle rødliste eller gulliste over truede planter og dyr i Danmark (Stoltze & Pihl, 1998a; 1998b) – som akut truede (kategori E), sårbare (kategori V), sjældne (kategori R) eller opmærksomhedskrævende (kategori X) – alt efter hvor truede eller sjældne de skønnes at være på landsplan.

Som akut truet vurderes to arter, der behøver lavtvoksende værtsplanter i vedvarende skovlysninger, *Stagonomus pusillus* og *Eurydema dominulus* (Fig. 4). Rationel skovdrift, dræning og tilplantning har antagelig medvirket til disse arters tilbagegang og nuværende, akut truede status, og en resolut og målbevidst naturplejeindsats på de få, små tilbageværende lokaliteter er påkrævet, hvis de skal have mulighed for at overleve hos os. Komplekse, gamle skovområders diversitet er vanskelig at genskabe, og beskyttelse af sådanne biotoper bør prioriteres meget højt.

Mere moderat eller lokal tilbagegang udviser adskillige, i skovlysninger, moser eller fugtige enge levende arter, som *Adomerus biguttatus*, *Eurygaster testudinaria*, *Rhacognathus punctatus*, *Zicrona caerulea* og *Rhopalus maculatus*. Røddistede skovarter som *Chlorochroa pinicola* og *Elasmostethus brevis* er sjældne, men klarer sig bedre og den førstnævnte er antagelig under spredning sammen med skovfyf. Ildtægen (*Pyrhocoris apterus*) udgør med sin tilknytning til haver og parker en særlig problematik, hvor levestederne trues af byudviklingen.

Blandt de talrige arter, der lever på heder, overdrev og lignende, soleksponerede lokaliteter, udviser kun enkelte tilbagegang. Det gælder særlig for *Odontoscelis fuliginosa*, *Odontoscelis lineola*, *Phimodera humeralis* og *Jalla dumosa* – mens de sjældne rødlistearter *Eurygaster maura*, *Spathocera dahlmanni*, *Coriomeris denticulatus* og *Coriomeris scabricornis* synes at klare sig relativt godt. Varmer somre og stærkt øget braklægning har haft markant, positiv betydning for mange af de tæger, der lever på sådanne biotoper. Særligt attraktive småbiotoper, som sydvendte skovbryn og højdedrag, markskel, vejkanter og især forladte råstofgrave, fortjener dog større opmærksomhed og gerne status som dyrkningsfrie zoner – som refugier, der kan kompensere for tilgroning og opdyrkning af store områder med hede- eller overdrevskarakter.

De ikke helt almindelige arter, som ikke helt kan opfylde de sjældenhedskriterier, der gælder for den danske rødliste og gulliste, men i reglen er knyttet til fredede naturtyper, som havskrænter, strandenge, overdrev, klitter, heder og moser, betragtes endvidere i den nærværende fortegnelse som notatværdige, d.v.s. som indikatorer for bemærkelsesværdig og værdifuld naturkvalitet, der bør overvåges som potentielle rødlistekandidater (kategori N).

Tabel 1. UTM-registreringer: 1) = før 1976. 2) = 1976-2000. 3) = nuværende status.
UTM-records: 1) = before 1976. 2) = 1976-2000. 3) = present status.

Følgende kategorier er anført for arternes status i Danmark:

†	=	(probably) extinct	(antagelig) uddød
E	=	endangered	akut truet
R	=	rare	sjælden
V	=	vulnerable	sårbar
X	=	requiring attention	opmærksomhedskrævende
O	=	obscure, migratory	usikker, migrerende
N	=	notable, uncommon	notatværdig, ikke almindelig
C	=	(rather) common	(ret) almindelig

Nr. art / species	1)	2)	3)	Nr. art / species	1)	2)	3)
19. <i>Aelia acuminata</i>	70	180	C	23. <i>Eysarcoris fabricii</i>	10	43	N
31. <i>Dolycoris baccarum</i>	67	177	C	14. <i>Graphosoma lineatum</i>	–	41	N
62. <i>Rhopalus parumpunctatus</i>	53	159	C	54. <i>Arenocoris falleni</i>	14	35	N
46. <i>Elasmostethus interstinctus</i>	44	157	C	15. <i>Podops inuncta</i>	19	34	N
35. <i>Eurydema oleraceum</i>	48	155	C	43. <i>Zicrona caerulea</i>	21	31	V
49. <i>Elasmucha grisea</i>	44	147	C	55. <i>Bathysolen nubilus</i>	15	29	N
26. <i>Palomena prasina</i>	48	139	C	61. <i>Rhopalus maculatus</i>	22	27	X
67. <i>Myrmus miriformis</i>	68	134	C	4. <i>Adomerus biguttatus</i>	30	20	V
7. <i>Thyreocoris scarabaeoides</i>	31	120	C	65. <i>Stictopleurus abutilon</i>	–	18	N
68. <i>Chorosoma schillingi</i>	53	113	C	8. <i>Odontoscelis fuliginosa</i>	9	17	V
60. <i>Corizus hyoscyami</i>	24	111	C	28. <i>Chlorochroa pinicola</i>	9	17	R
52. <i>Coreus marginatus</i>	42	95	C	29. <i>Carpocoris fuscispinus</i>	9	14	O
22. <i>Neotiglossa pusilla</i>	32	93	C	57. <i>Coriomoris denticulatus</i>	6	14	R
2. <i>Sehirus luctuosus</i>	30	91	C	9. <i>Odontoscelis lineola</i>	15	12	V
1. <i>Tritomegas bicolor</i>	45	85	C	58. <i>Coriomoris scabricornis</i>	6	12	R
59. <i>Alydus calcaratus</i>	40	79	C	45. <i>Elasmostethus brevis</i>	–	12	R
44. <i>Acanthosoma haemorrhoidale</i>	36	77	C	36. <i>Eurydema ornatum</i>	3	8	O
50. <i>Cyphostethus tristriatus</i>	19	77	C	42. <i>Jalla dumosa</i>	6	7	V
20. <i>Aelia klugi</i>	17	74	C	30. <i>Carpocoris purpureipennis</i>	–	7	O
38. <i>Picromerus bidens</i>	51	73	C	12. <i>Eurygaster maura</i>	5	5	R
56. <i>Ceraleptus lividus</i>	6	73	C	69. <i>Pyrhocoris apterus</i>	5	4	V
33. <i>Pentatoma rufipes</i>	53	68	C	10. <i>Phimodera humeralis</i>	3	4	V
25. <i>Holcostethus vernalis</i>	24	66	N	53. <i>Spathocera dahlmanni</i>	1	4	R
27. <i>Chlorochroa juniperina</i>	34	62	N	34. <i>Eurydema dominulus</i>	13	2	E
6. <i>Legnotus picipes</i>	34	56	N	39. <i>Arma custos</i>	–	2	O
48. <i>Elasmucha fieberi</i>	23	56	N	24. <i>Stagonomus pusillus</i>	5	1	E
63. <i>Rhopalus subrufus</i>	17	55	N	51. <i>Syromastus rhombeus</i>	1	1	O
13. <i>Eurygaster testudinaria</i>	39	53	X	17. <i>Sciocoris homalonotus</i>	–	1	O
3. <i>Sehirus morio</i>	10	53	N	21. <i>Aelia rostrata</i>	7	–	O
32. <i>Piezodorus lituratus</i>	–	52	N	66. <i>Stictopleurus crassicornis</i>	5	–	†
16. <i>Sciocoris cursitans</i>	14	51	N	18. <i>Sciocoris macrocephalus</i>	1	–	O
64. <i>Rhopalus tigrinus</i>	11	51	N	11. <i>Eurygaster austriaca</i>	1	–	†
40. <i>Troilus luridus</i>	30	50	N	37. <i>Pinthaeus sanguinipes</i>	1	–	†
5. <i>Legnotus limbosus</i>	9	44	N	47. <i>Elasmucha ferrugata</i>	1	–	†
41. <i>Rhacognathus punctatus</i>	31	43	X				

Tilbage bliver en række almindelige eller ret almindelige arter, som på landsplan er meget udbredte. Nogle af disse er dog i nogen tilbagegang eller relativt sjældne i de østlige landsdele, det gælder især *Aelia klugi*, *Picromerus bidens*, *Myrmus minimiformis*, *Chorosoma schillingii* og *Alydus calcaratus*, og også sådanne arter kan være brugbare kvalitetsindikatorer i lokale naturvurderinger (kategori C).

For adskillige af de truede og sårbare arter gælder, at de særlig synes i tilbagegang i de østlige egne af landet. Den umiddelbare årsag er antagelig, at omdannelse og ødelægning af egnede levesteder er mere fremskreden i disse landsdele end i Jylland. Medvirkende til dette indtryk er dog også det faktum, at der er indsamlet relativt sporadisk på Sjælland og Lolland-Falster i de senere år.

Til gengæld har Storstrøms Amt allerede – som det første amt i Danmark – inddraget bredtæger og randtæger i den lokalt planlagte naturovervågning (Hviid, 2000), og forhåbentlig vil landtægerne således efterhånden, sammen med andre velegnede insektarter, blive indarbejdet i kvalitetsvurderingen af de danske naturområder. En database over atlasprojektets samtlige (ca. 10.000) registreringer ventes inden længe udgivet på en cd-rom af Naturhistorisk Museum.

Supplerende materiale

Der foreligger intet fyldestgørende bestemmelsesværk på dansk, idet Jensen-Haarups (1912a) nøgle har en del mangler og fejl; den kan dog anvendes og har udmærkede illustrationer af de fleste arter. Af nyere udenlandske nøgler er særlig Wagner (1966) anvendelig til bestemmelse af næsten alle de danske arter. Også Southwood & Leston (1959) er brugbar m.h.t. de fleste danske arter, og de nævnte værker indeholder desuden en mængde oplysninger om arternes udbredelse og levevis, som for nogle af vore sjældnere arters vedkommende er anvendt i den foreliggende gennemgang.

Kirby (1992) uddyber de engelske rødlistearters biologi, status og habitatkrav, og de beskrevne forhold relaterer sig umiddelbart til adskillige danske rødlistearter. anbefales kan også en populær, tysk håndbog (Sauer, 1996), med flotte farvefotos af de fleste mellemeuropæiske og nordeuropæiske bredtæger, randtæger og ildtæger, hvor også nymfer er vist hos adskillige arter.

De premature stadier er hidtil ret sporadisk behandlet i litteraturen. En betydelig del af de nordeuropæiske arter er dog beskrevet eller illustreret af Butler (1923) samt Putshkov & Putshkova (1956). Det danske atlasprojekt har i øvrigt hen ad vejen tilvejebragt velidentificerede nymfer af mindst 48 af vore hjemlige arter – et materiale som nu opbevares på Naturhistorisk Museum i Aarhus.

De her behandlede familiers, slægters og arters taxonomi opfattes noget forskelligt i en række nyere, nordeuropæiske tægefortegnelser (Aukema, 1989; Lis, 1989; 1990; Günther & Schuster, 1990; Lammes & Rinne, 1990; Lukashuk, 1997; Coulianos, 1998). Den følgende fortegnelse ser bort fra de mere eller mindre anerkendte underslægter og underarter, og benytter kun alment kendte slægtsnavne og artsnavne; i den overordnede systematik benyttes den hos Schuh & Slater (1995) anvendte klassifikation.

Fig. 3. To stribetæger (*Graphosoma lineatum*) indsamlet i haver i Kolding i sensommeren 1992 (Vivi Jensen & Susanne Christensen). (Søren Tolsgaard foto).

Two specimens of Graphosoma lineatum collected in gardens in Kolding in the late summer of 1992 (Vivi Jensen & Susanne Christensen). (Søren Tolsgaard photo). ⇨

Fig. 4. Karsetæger (*Eurydema dominulus*) i paring. Arten betragtes som akut truet i Danmark (kategori E). (Foto gengivet med tilladelse fra Sauer (1996)).

Eurydema dominulus (in copula). The species is regarded as endangered in Denmark (category E). (Photo reprinted with permission from Sauer (1996)).

⇨

Fig. 5. Kustodetæge (*Arma custos*), en sydlig art fundet på birk i Kongens Mose siden 1997. Dens status i Danmark må foreløbig betragtes som usikker (kategori O). (Otto Buhl foto).

Arma custos, a southern species found on birches in Kongens Mose (Kings Fen) since 1997. Its status in Denmark must yet be regarded as obscure (category O). (Otto Buhl photo). ⇨

Fortegnelse over de danske arter

Superfamilie Pentatomoidea

1. familie **Cydnidae**

1. <i>Tritomegas bicolor</i> (Linnaeus, 1758)	C
2. <i>Sehirus luctuosus</i> Mulsant & Rey, 1866	C
3. <i>Sehirus morio</i> (Linnaeus, 1758)	N
4. <i>Adomerus biguttatus</i> (Linnaeus, 1758)	V
5. <i>Legnotus limbosus</i> (Geoffroy, 1785)	N
6. <i>Legnotus picipes</i> (Fallen, 1807)	N
7. <i>Thyreocoris scarabaeoides</i> (Linnaeus, 1758)	C

2. familie **Scutelleridae**

8. <i>Odontoscelis fuliginosa</i> (Linnaeus, 1761)	V
9. <i>Odontoscelis lineola</i> (Rambur, 1842)	V
10. <i>Phimodera humeralis</i> (Dalman, 1832)	V
11. <i>Eurygaster austriaca</i> (Schränk, 1778)	†
12. <i>Eurygaster maura</i> (Linnaeus, 1758)	R
13. <i>Eurygaster testudinaria</i> (Geoffroy, 1785)	X

3. Familie **Pentatomidae**

14. <i>Graphosoma lineatum</i> (Linnaeus, 1758)	N
15. <i>Podops inuncta</i> (Fabricius, 1775)	N
16. <i>Sciocoris cursitans</i> (Fabricius, 1794)	N
17. <i>Sciocoris homalonotus</i> Fieber, 1851	O
18. <i>Sciocoris macrocephalus</i> Fieber, 1851	O
19. <i>Aelia acuminata</i> (Linnaeus, 1758)	C
20. <i>Aelia klugi</i> Hahn, 1831	C
21. <i>Aelia rostrata</i> Boheman, 1852	O
22. <i>Neottiglossa pusilla</i> (Gmelin, 1789)	C
23. <i>Eysarcoris fabricii</i> Kirkaldy, 1904	N
24. <i>Stagonomus pusillus</i> (Herrich-Schäffer, 1830)	E
25. <i>Holcostethus vernalis</i> (Wolff, 1804)	N
26. <i>Palmena prasina</i> (Linnaeus, 1761)	C
27. <i>Chlorochroa juniperina</i> (Linnaeus, 1758)	N
28. <i>Chlorochroa pinicola</i> (Mulsant, 1852)	R
29. <i>Carpocoris fuscispinus</i> (Boheman, 1849)	O
30. <i>Carpocoris purpureipennis</i> (De Geer, 1773)	O
31. <i>Dolycoris baccarum</i> (Linnaeus, 1758)	C
32. <i>Piezodorus lituratus</i> (Fabricius, 1794)	N
33. <i>Pentatoma rufipes</i> (Linnaeus, 1758)	C
34. <i>Eurydema dominulus</i> (Scopoli, 1763)	E
35. <i>Eurydema oleraceum</i> (Linnaeus, 1758)	C
36. <i>Eurydema ornatum</i> (Linnaeus, 1758)	O
37. <i>Pinthaeus sanguinipes</i> (Fabricius, 1787)	†
38. <i>Picromerus bidens</i> (Linnaeus, 1758)	C
39. <i>Arma custos</i> (Fabricius, 1794)	O
40. <i>Troilus luridus</i> (Fabricius, 1775)	N
41. <i>Rhacognathus punctatus</i> (Linnaeus, 1758)	X

42. <i>Jalla dumosa</i> (Linnaeus, 1758)	V
43. <i>Zicrona caerulea</i> (Linnaeus, 1758)	V
4. familie Acanthosomatidae	
44. <i>Acanthosoma haemorrhoidale</i> (Linnaeus, 1758)	C
45. <i>Elasmotethus brevis</i> Lindberg, 1934	R
46. <i>Elasmotethus interstinctus</i> (Linnaeus, 1758)	C
47. <i>Elasmucha ferrugata</i> (Fabricius, 1787)	†
48. <i>Elasmucha fieberi</i> Jakovlev, 1864	N
49. <i>Elasmucha grisea</i> (Linnaeus, 1758)	C
50. <i>Cyphostethus tristriatus</i> (Fabricius, 1787)	C
Superfamilie Coreoidea	
5. familie Coreidae	
51. <i>Syromastus rhombeus</i> (Linnaeus, 1767)	O
52. <i>Coreus marginatus</i> (Linnaeus, 1758)	C
53. <i>Spathocera dahlmanni</i> (Schilling, 1829)	R
54. <i>Arenocoris falleni</i> (Schilling, 1829)	N
55. <i>Bathysolen nubilus</i> (Fallen, 1807)	N
56. <i>Ceraleptus lividus</i> Stein, 1858	C
57. <i>Coriomeris denticulatus</i> (Scopoli, 1763)	R
58. <i>Coriomeris scabricornis</i> (Panzer, 1809)	R
6. familie Alydidae	
59. <i>Alydus calcaratus</i> (Linnaeus, 1758)	C
7. familie Rhopalidae	
60. <i>Corizus hyoscyami</i> (Linnaeus, 1758)	C
61. <i>Rhopalus maculatus</i> (Fieber, 1837)	X
62. <i>Rhopalus parumpunctatus</i> (Schilling, 1829)	C
63. <i>Rhopalus subrufus</i> (Gmelin, 1790)	N
64. <i>Rhopalus tigrinus</i> (Schilling, 1829)	N
65. <i>Stictopleurus abutilon</i> (Rossi, 1790)	N
66. <i>Stictopleurus crassicornis</i> (Linnaeus, 1758)	†
67. <i>Myrmus miriformis</i> (Fallen, 1807)	C
68. <i>Chorosoma schillingi</i> (Schilling, 1829)	C
Superfamilie Pyrrhocoridea	
8. familie Pyrrhocoridae	
69. <i>Pyrrhocoris apterus</i> (Linnaeus, 1758)	V

Gennemgang af de danske arter

Latinske synonymer, som tidligere er anvendt i den danske litteratur, er anført sammen med de vigtigste referencer, idet der er dog set bort fra bl.a. Jensen-Haarup (1904), og den efterfølgende diskussion mellem Muchardt (1906) og Bergroth (1907).

Herefter følger for de sjældnere arters vedkommende en fundoversigt med lokalitetsangivelser inclusive koordinater for de respektive UTM-felter (Fig. 6); for de sjældneste arter samt isolerede enkeltfund endvidere oplysninger om finder, årstal samt hvor materialet opbevares, enten på Zoologisk Museum i København (ZMUC), Naturhistorisk Museum i Aarhus (NHMA) eller i privatsamling (Ps).

For alle arter gives endelig en kortfattet vurdering af deres aktuelle status i Danmark; desuden er anført summariske oplysninger om foretrukne værtsplanter, habitater, levevis og livscyklus, forhold som for de sjældnere arters vedkommende er suppleret med oplysninger fra vore nabolande.

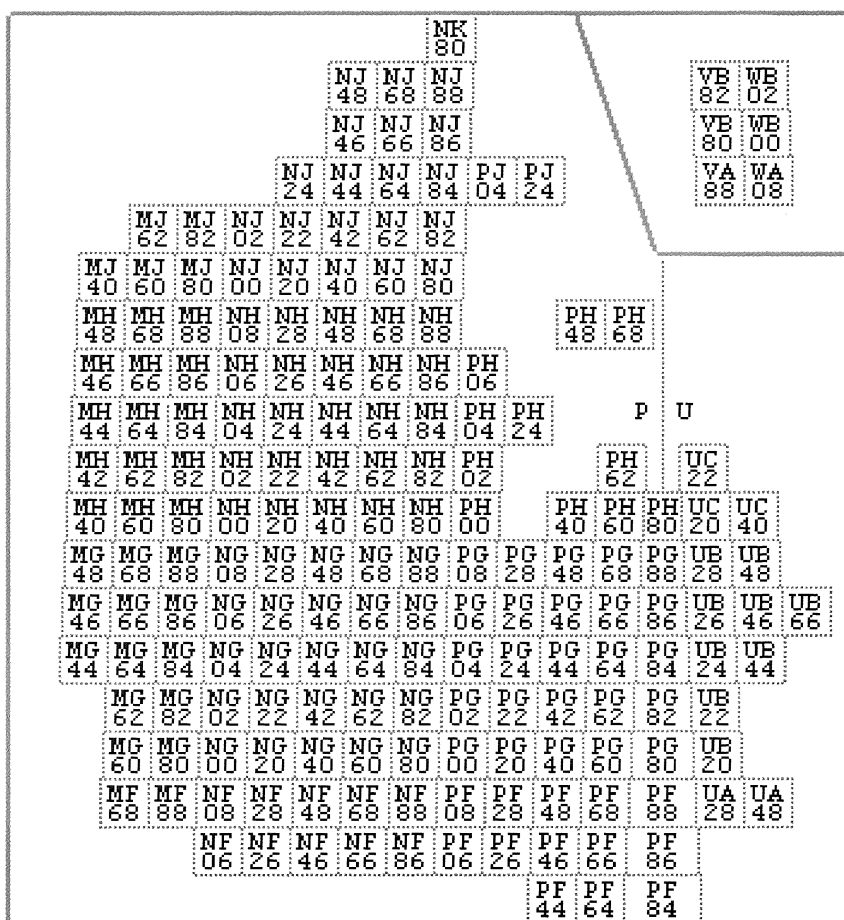

Fig. 6. Koordinater for de anvendte 187 danske 20 x 20 km UTM-felter, let modificeret over P:U akse.

Coordinates of the used 187 Danish 20 x 20 km UTM-fields, slightly modified across the P:U axis.

1. *Tritomegas bicolor* (Linnaeus, 1758) – Spættet tornben

Cimex bicolor: Brünnich (1761); Pontoppidan (1763); Müller (1764; 1776); Holten (1798). *Legnotus bicolor*: Schiødte (1848: 464). *Legnotus (Tritomegas) bicolor*: Schiødte (1869). *Sehirus bicolor*: Wüstnei (1891); Poulsen (1911); Jensen-Haarup (1912a); Jansson (1932); Leth (1940); Andersen & Gaun (1974); Trolle (1993); Mahler & Anderson (1994). *Tritomegas bicolor*: Tolsgaard (1992-99).

Status: Ret almindelig (C); fundet i alle distrikter, dog temmelig sjælden i det vestlige Jylland. På hvid døvnælde, skovgaltetand og andre læbeblomster (*Lamium album*, *Stachys silvatica*, Labiatae); eurytop, især i skovlysninger og på kulturprægede biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

2. *Sehirus luctuosus* Mulsant & Rey, 1866 – Mørk tornben

Cimex morio: Holten (1798). *Cydnus morio*: Schiødte (1838-39: 344). *Legnotus morio*, partim: Schiødte (1848: 464). *Legnotus (Sehirus) luctuosus*: Schiødte (1869). *Sehirus luctuosus*: Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a); Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ret almindelig (C); fundet i alle distrikter, dog mere lokal på Øerne. På eller under forglemmigej, af og til på andre rubladede (*Myosotis*, Boraginaceae); især på tørre, gerne noget sandede biotoper, ofte talrig på brakmarker. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

3. *Sehirus morio* (Linnaeus, 1761) – Stor tornben

Legnotus morio, partim: Schiødte (1848: 464). *Legnotus (Sehirus) morio*: Schiødte (1869). *Sehirus morio*: Poulsen (1907); Jensen-Haarup (1912a); Schjötz-Christensen (1966); Andersen & Gaun (1974); Trolle (1993); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig (N); fundet i alle distrikter, førhen betragtet som sjælden, men nu i markant fremgang, dog stadig sjælden i de sydvestlige egne. På oksetunge og krumhals, af og til på andre rubladede (*Anchusa*, Boraginaceae); især på varmeprægede, tørre biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

4. *Adomerus biguttatus* (Linnaeus, 1758) – Toplettet tornben

Cimex biguttatus: Brünnich (1761); Pontoppidan (1763); Müller (1776); Holten (1798). *Cydnus biguttatus*: Schiødte (1838-39: 363, 384). *Legnotus biguttatus*: Schiødte (1848: 464). *Legnotus (Adomerus) biguttatus*: Schiødte (1869). *Sehirus biguttatus*: Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a); Jansson (1932); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Trolle (1993). *Adomerus biguttatus*: Tolsgaard (1992-99).

Fund: **SJ**: **WJ**; **NWJ**; **EJ**; **NEJ**: ret udbredt. **F**: PF/08 Tranekær. **LFM**: PF/66 Lysemose. **SZ**: PG/80 Vordingborg. **NEZ**: PH/80 Liseleje, senest 1996 (Palm, NHMA); UB/28 Donse; Jonstrup Vang; UB/46 Amager; UB/48 Dyrehaven; Rude Hegn; UC/20 Stenholtsvang; UC/40 Gurrevang; Hornbæk; Teglstруп Hegn. **B**: VB/80 Almindingen; Rosmandbæk; Rutsker Højlyng; VB/82 Olsker; Slotslyngen; WB/00 Bodilskirke.

Status: Ikke almindelig, sårbar (V); synes i betragtelig tilbagegang og på Øerne overvejende meget gamle fund. Især på almindelig kohvede (*Melampyrum pratensis*); på heder og i skovlysninger, særlig i egeskove. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

5. *Legnotus limbosus* (Geoffroy, 1785) – Hvidrandet tornben

Gnathoconus albomarginatus: Reuter (1888-89); Jensen-Haarup (1912a). *Legnotus limbosus*: Andersen & Gaun (1974); Enghoff (1979); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig (N); sydlig art, som synes i gradvis fremgang, dog hidtil ikke fundet i distrikterne WJ og NWJ. På gul snerre, burresnerre og andre snerrearter (*Galium*); både på tørre og mere fugtige biotoper, ofte i skovlysninger. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

6. *Legnotus picipes* (Fallen, 1807) – Lille tornben

Cydus picipes: Schiødte (1838-39: 326). *Legnotus albomarginatus*: Schiødte (1848: 464). *Legnotus* (*Gnathoconus*) *picipes*: Schiødte (1869); Andersen & Böcher (1965). *Gnathoconus picipes*: Wüstnei (1895); Jensen-Haarup (1912a); Schjøtz-Christensen (1966). *Legnotus picipes*: Klefbeck (1951); Böcher (1967); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Rald (1987); Trolle (1993); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig (N); fundet i alle distrikter, især langs kysterne, ellers ret sjælden. På gul snerre, lyngsnerre og andre snerrearter (*Galium*); i klitter og på andre tørre, sandede biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

7. *Thyreocoris scarabaeoides* (Linnaeus, 1758) – Blank tornben

Cimex scarabaeoides: Holten (1798). *Odontoscelis scarabaeoides*: Schiødte (1838-39: 344). *Coreomelas scarabaeoides*: Schiødte (1869); Wüstnei (1891). *Thyreocoris scarabaeoides*: Jensen-Haarup (1912a); Findal (1935); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Rald (1987); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99).

Status: Almindelig (C); fundet i alle distrikter, dog noget mindre hyppig på Øerne. På eller under stedmoderblomst og viol (*Viola*); især på tørre og gerne noget sandede biotoper, ofte talrig på brakmarker. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

8. *Odontoscelis fuliginosa* (Linnaeus, 1761) – Stor sandtæge

(Fig. 7-a)

Cimex fuliginosus: Holten (1798). *Odontoscelis fuliginosa*: Schiødte (1869); Jensen-Haarup (1912a); Jansson (1932); Schjøtz-Christensen (1966); Andersen & Gaun (1974); Trolle (1993); Buhl (1998); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **EJ**: NG/66 Juelsminde; NG/68 Sondrup; NH/80 Sletterhage NH/82 Mols; NH/84 Ebdrup; PH/00 Vejro; PH/02 Fuglslev; Gravlev; PH/04 Glatved; Grenå; Tirstrup. **F**: NG/66 Æbelø; PG/04 Bogensø Klint; Bøgebjerg Strand. **LFM**: PF/86 Bøtø; Donnemose; Sundby Storskov; UA/48 Møns Klint. **SZ**: PF/88 Ore Strand. **NWZ**: PG/24 Bjerger Strand; PG/26 Kongstrup Klint; PG/28 Sejerø; PG/66 Brorfelde; PH/60 Klinte; Rørvig. **NEZ**: PG/88 Jægerspris; PH/80 Tisvilde. **B**: VA/88 Sose Odde; VB/80 Arnager; Galløkken; Klemensker; Muleby; Rønne; VB/82 Hammeren; Hammerhavn.

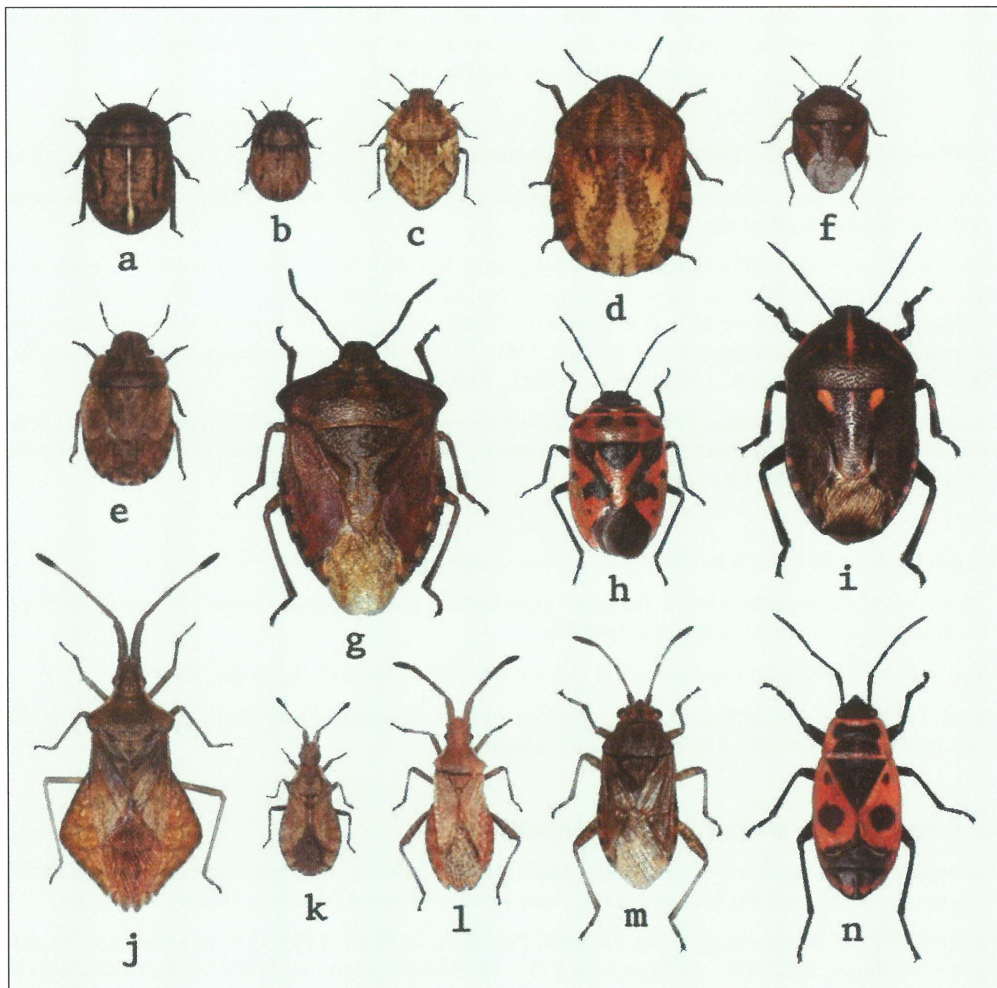
Status: Sjælden, sårbar (V); sydøstlig, meget lokal art. På eller under kløver, sneglebælg og andre spæde ærteblomster (*Trifolium*, *Medicago*, Papilionaceae); på varmeprægede, tørre og sandede biotoper. Overvintrer i 3.-4. nymfestadium, imago især i juni-juli, friske nymfer fra august.

9. *Odontoscelis lineola* (Rambur, 1842) – Lille sandtæge

(Fig. 7-b)

Odontoscelis dorsalis: Schiødte (1869; 1870; 1872); Jensen-Haarup (1912a); Klefbeck (1951); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974). *Odontoscelis fuliginosa*: Andersen & Böcher (1965). *Odontoscelis lineola*: Tolsgaard (1992-99).

Fund: **SJ**: NG/40 Halk. **WJ**: MG/46 Kjelst; MH/40 Holmslands Klit. **NWJ**: MH/66 Flovlev; MJ/62 Ørgård; MJ/80 Gårdbæk Strand. **EJ**: NH/22 Svejlbæk; NH/82 Strandkær; NH/84 Thorsager; NH/88 Als Odde; PH/06 Gjerrild Strand; PH/48 Anholt. **NEJ**: NH/26 Løvelbro; PJ/24 Nordmarken. **F**: NG/44 Strib; NG/60 Fåborg; Gåsebjergssand; NG/62 Verninge; NG/86 Agernæs Flyvesand; PG/00 Svendborg. **LFM**: PF/86 Bøtø Strand. **NWZ**: PG/48 Veddinge Bakker; PH/60 Klinte; Rørvig. **NEZ**: PH/80 Tisvilde; UB/26 Aagesholm; UB/48 Geelskov; Rude Hegn. **B**: VB/80 Arnager.

- a) *Odontoscelis fuliginosa*, EJ: Juelsminde, 1995 (Søren Tolsgaard) 8
b) *Odontoscelis lineola*, EJ: Als Odde, 1998 (Søren Tolsgaard) 9
c) *Phimodera humeralis*, NEJ: Råbjerg Mile, 1993 (Rune Bygebjerg) 10
d) *Eurygaster maura*, LFM: Høvblege, 1997 (Søren Tolsgaard) 12
e) *Sciocoris homalonotus*, NEJ: Kandestederne, 1995 (Rune Bygebjerg) 17
f) *Stagonomus pusillus*, NEZ: Hejede Overdrev, 1998 (Søren Tolsgaard) 24
g) *Carpocoris purpureipennis*, LFM: Høvblege, 1997 (Søren Tolsgaard) 30
h) *Eurydema ornatum*, NEZ: Frederikssund, 1993 (Jan Pedersen) 36
i) *Jalla dumosa*, NEJ: Råbjerg Mile, 1996 (Rune Bygebjerg) 42
j) *Syromastus rhombeus*, B: Listed, 1999 (Lars Trolle) 51
k) *Spathocera dahlmanni*, B: Gudhjem Havn, 1993 (Lars Trolle) 53
l) *Coriomeris scabricornis*, NEJ: Klim Bjerg, 1992 (Søren Tolsgaard) 58
m) *Stictopleurus abutilon*, NEJ: Rebild Bakker, 1995 (Søren Tolsgaard) 65
n) *Pyrrhocoris apterus*, LFM: Lindegård v. Virket, 2000 (Helle Hare) 69

Fig. 7. Farveplanche med et udvalg af imagines i ca. 2,5 x naturlig størrelse. (Lars Bruun foto, Søren Tolsgaard design).

Color plate; a selection of adults in approximately 2,5 x natural size. (Lars Bruun photo, Søren Tolsgaard design).

Status: Sjælden, sårbar (V); udbredt, men meget lokal art. Især på eller under kløver og andre ærteblomster (*Trifolium*, Papilionaceae); på varmeprægede, tørre og sandede biotoper. Overvintrer som nymfe, imago i juni-august, friske nymfer fra august.

10. *Phimodera humeralis* (Dalman, 1832) – Klitsandtæge (Fig. 7-c)

Phimodera humeralis: Schiødte (1869); Jensen-Haarup (1912a); Jacobsen (1920); Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **NWJ**: MH/48 Lodbjerg Klit, 2000 (Tolsgaard, NHMA); MJ/62 Klitmøller, 1839 (Schiødte, ZMUC). **NEJ**: NJ/68 Råbjerg Stene (Bygebjerg, Ps); Skiveren (Bygebjerg, Ps); NJ/88 Råbjerg Kirke (Bygebjerg, Ps); Råbjerg Mile (Hendriksen, NHMA; Bygebjerg, Ps & NHMA); Sandmilen (Bygebjerg, Ps); Skagen (Norgaard coll. Schlick, ZMUC); NK/80 Skagen Nordstrand (Bygebjerg, Ps). **NEZ**: PH/80 Tisvilde, 1905 (Schou coll. Schlick, ZMUC).

Status: Meget sjælden, sårbar (V); yderst lokal og synes i tilbagegang, også særdeles sjældent i vore nabolande. På eller under sandstar (*Carex arenaria*); især i sparsomt bevokset klitterræn. Overvintrer som imago, nymfer i juni-juli.

11. *Eurygaster austriaca* (Schrank, 1778) – Stor skjoldtæge

Tetyra hottentotta: Schiødte (1869). *Eurygaster nigrocucullata*: Jensen-Haarup (1912a). *Eurygaster austriaca*: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **LFM**: PF/86 Bøtø Østerstrand, 2 eks. ca. 1850 (Benzon coll. Schiødte, ZMUC).

Status: Forsvundet (†); sydlig art, antagelig kun strejfende og næppe hjemmehørende hos os. På græsarter (Graminaceae). Overvintrer som imago.

12. *Eurygaster maura* (Linnaeus, 1758) – Græsskjoldtæge (Fig. 7-d)

Eurygaster maura, partim: Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a). *Eurygaster maurus*: Jansson (1932). *Eurygaster maura*: Andersen & Gaun (1974); Trolle (1993); Tolsgaard (1992-99); Enghoff & al. (1999).

Fund: **SJ**: NF/48 Sønderborg, 1 eks. ca. 1900 (Wüstnei, ZMUC). **LFM**: UA/48 Høvblege; Klinteskov; Kongsbjerg. **NEZ**: UB/48 Bagsværd, 1 eks. 1958 (Forchhammer, NHMA). **B**: VA/88 Boderne; Raghammer Odde; Vester Sømarken; VB/80 Arnager; Bavnodde; Helligpeder; Melsted; Nylars; Robbedale; Rolfshøj; Stampen; VB/82 Hammershus; WB/00 Bølshavn; Frenne Odde; Saltuna; Svenskehavn; Årsdale.

Status: Sjælden (R); sydøstlig, meget lokal art, dog vel etableret på Møn og især Bornholm. Polyfag på græsarter (Graminaceae); især på varmeprægede, tørre biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juli-august.

13. *Eurygaster testudinaria* (Geoffroy, 1785) – Starskjoldtæge

Cimex maurus: Müller (1776); Holten (1798). *Tetyra maura*: Schiødte (1838-39: 315; 1869). *Eurygaster maura*, partim: Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a). *Eurygaster nigrocucullata*: Jensen-Haarup (1922). *Eurygaster maura*: Schjötz-Christensen (1966). *Eurygaster testudinaria*: Böcher (1967); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Trolle (1993); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig, hensynskrævende (X); ret lokal og synes generelt i tilbagegang, sjældent i de vestlige egne og hidtil ikke fundet i distrikt NWJ. På stararter (*Carex*); især på noget fugtige biotoper, ofte i moser og skovlysninger. Overvintrer som imago, nymfer i juli-september.

14. *Graphosoma lineatum* (Linnaeus, 1758) – Stribetæge (Fig. 3)

Graphosoma lineatum: Trolle (1992; 1993; 1998); Andersen & Enghoff (1993); Mahler & Anderson (1994); Buhl (1995); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **SJ**: MF/88 Draved Skov; NG/22 Christiansfeld; NG/40 Halk. **NWJ**: MH/46 Lemvig, 1 eks. (Hemming Klokke, foto). **EJ**: NG/24 Kolding; NH/24 Viborg; NH/60 Moesgård; NH/62 Borum Krat, Brabrand; PH/02 Dråby; Ebeltoft. **NEJ**: NH/60 Høstemark, 1 eks. (Søren Hansen, coll. Mahler & Anderson, Ps). **F**; **LFM**; **SZ**; **NWZ**; **NEZ**; **B**: ret udbredt.

Status: Ikke almindelig (N); sydlig art, under spredning og siden 1992 etableret hist og her, særlig på Øerne. På kørvel, angelik og mange andre skærplanter (*Anthriscus*, *Angelica*, *Apiaceae*); især i haver og skovlysninger. Overvintrer som imago, nymfer i juli-september.

15. *Podops inuncta* (Fabricius, 1775) – Krogæge

Podops inunctus: Schiødte (1869). *Podops inuncta*: Jensen-Haarup (1912a); Schjötz-Christensen (1966); Böcher (1967); Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig (N); sydøstlig, temmelig lokal art, hidtil ikke fundet i SJ, WJ, NWJ og NEJ. Polyfag på græsarter (Graminaceae); både på noget fugtige og mere tørre biotoper, ofte under sten og indtørret gødning. Overvintrer som imago. Nymfer antagelig i juli-september, men hidtil ingen danske fund.

16. *Sciocoris cursitans* (Fabricius, 1794) – Lille kranstæge

Sciocoris cursitans: Schiødte (1869; 1870); Jansson (1932); Böcher (1967); Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99). *Sciocoris terreus*: Jensen-Haarup (1912a).

Status: Ikke almindelig (N); tidligere betragtet som sjælden, men synes nu i gradvis fremgang fra sydøst, dog hidtil ikke fundet i distrikterne SJ, WJ og NWJ. Vistnok ret polyfag, især på eller under markbynke, kløver og hejrenæb (*Artemisia*, *Trifolium*, *Erodium*); på varmeprægede, tørre og gerne sandede biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

17. *Sciocoris homalonotus* Fieber, 1851 – Stor kranstæge (Fig. 7-e)

Sciocoris homalonotus: Tolsgaard (1992-99 (9)).

Fund: **NEJ**: NJ/88 Kandestederne, 1 eks. 7. maj 1995, i opskyl (Bygebjerg, Ps, Tolsgaard & Møller Andersen det.).

Status: Meget sjælden, usikker (O); sydøstlig art og næppe hjemmehørende hos os, dog meldt fra enkelte, varmeprægede skovbryn i Sverige af Coulianos (1976). Overvintrer som imago.

18. *Sciocoris macrocephalus* Fieber, 1851 – Stilkøjet kranstæge

Sciocoris macrocephalus: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **LFM**: PF/86 Bøtø Strand, i antal 1966-67 (Møller Andersen, ZMUC).

Status: Meget sjælden, usikker (O); sydlig art, under vore forhold muligvis en ustabil migrant, som bør eftersøges på lavt bevoksede, varmeprægede og tørre biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juli-august.

19. *Aelia acuminata* (Linnaeus, 1758) – Almindelig bispetæge

Cimex acuminatus: Brünnich (1761); Pontoppidan (1763); Müller (1776); Holten (1798). *Aelia acuminata*: Schiødte (1838-39: 384; 1869); Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a); Nielsen (1916); Jansson (1932); Leth (1940); Klefbeck (1951); Andersen & Böcher (1965); Schjøtz-Christensen (1966); Böcher (1967); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Rald (1987); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99). *Aelia rostrata*: Hoffmeyer (1922).

Status: Almindelig (C); fundet i alle distrikter. Polyfag på græsarter (Graminaceae); eurytop, ofte på brakmarker og andre kulturprægede biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

20. *Aelia klugi* Hahn, 1831 – Lille bispetæge

Aelia klugi: Jensen-Haarup (1912a); Jacobsen (1915; 1917); Leth (1940); Andersen & Gaun (1974); Rald (1987); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ret almindelig (C); synes i gradvis fremgang fra sydvest, sjældnere i de nordøstlige egne og hidtil ikke fundet i distrikterne NWZ og NEZ. Især på svingel og andre græsarter (*Festuca*, Graminaceae); både på tørre og temmelig fugtige, hedeagtige biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

21. *Aelia rostrata* Boheman, 1852 – Stor bispetæge

Aelia rostrata: Schiødte (1869; 1870); Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a); Jansson (1932); Andersen & Gaun (1974). *Aelia gléhana*: Tolsgaard (1992-99).

Fund: **SJ**: NF/48 Sønderborg, ca. 1900 (Wüstnei, ZMUC). **EJ**: NH/40 Ry Sanatorium, 1948 (Leth, ZMUC). **F**: NG/60 Fåborg, 1870 (Schlick, ZMUC & NHMA). **LFM**: PF/66 Lysemose, 1873 (Schlick, ZMUC). **B**: VA/88 Sose Odde (Schlick, ZMUC); VB/80 Byaa (Løvendal, ZMUC); Hasle, senest 1961 (Schlick, ZMUC; Hørberg, coll. Trolle, Ps); Rosmandbæk (Schiødte, ZMUC); VB/82 Allinge (Schlick, ZMUC).

Status: Meget sjælden, usikker (O); sydlig art, antagelig noget ustabil under danske forhold, dog enkelte gange i antal. Ret polyfag på græsarter (Graminaceae). Overvintrer som imago.

22. *Neottiglossa pusilla* (Gmelin, 1789) – Præstetæge

Platysolen inflexa: Schiødte (1869). *Neottiglossa inflexa*: Jensen-Haarup (1912a); Leth (1940). *Neottiglossa pusilla*: Jansson (1932); Andersen & Böcher (1965); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Rald (1987); Mahler & Anderson (1994); Jensen & Buhl (1996); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ret almindelig (C); udbredt, men noget lokal art, fundet i alle distrikter. På rapgræs og andre græsarter (*Poa*, Graminaceae); især i lavt bevoksede skovlysninger og på hedeagtige biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

23. *Eysarcoris fabricii* Kirkaldy, 1904 – Gylden urtetæge

Pentatoma sp.: Schiødte (1838-39: 366). *Cimex (Eysarcoris) melanocephalus*: Schiødte (1869). *Eysarcoris melanocephalus*: Jensen-Haarup (1912a). *Eysarcoris fabricii*: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99). *Eysarcoris fabricii*: Buhl (1996a).

Status: Ikke almindelig (N); sydlig art, som synes i gradvis fremgang hos os, dog sjælden i Jylland og hidtil ikke fundet i distrikterne NWJ og NEJ. Især på skovgaltetand, af og til på andre læbeblomster (*Stachys silvatica*, Labiatae); i varmebegunstigede skovlysninger og haver. Overvintrer som imago, nymfer i juli-september.

24. *Stagonomus pusillus* (Herrich-Schäffer, 1830) – Topplettet urtetæge (Fig. 7-f)

Eusarcoris binotatus: Schlick (1890). *Eusarcoris bipunctatus*: Jensen-Haarup (1912a). *Eusarcoris bipunctatus*: Leth (1940). *Stagonomus pusillus*: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **LFM**: PF/66 Alsø Skov, 1914 (Møller, ZMUC). **NEZ**: PG/86 Hejede Overdrev, 1998-99 (Tolsgaard, NHMA; Buhl, Ps); PH/80 Tisvilde, 1913 (Engelhardt, ZMUC); UB/28 Donse, 1887 (Schlick, ZMUC); UB/48 Geelskov & Holte, 1887-88 (Schlick & Jacobsen, ZMUC). **B**: WB/00 Helvedesbakker, 1936 (Leth, ZMUC).

Status: Meget sjældent, akut truet (E); ret udbredt i vore nabolande, også i Skandinavien, men hos os tilsyneladende i tilbagegang. På lægeærenpris og muligvis andre maskeblomster (*Veronica officinalis*, Scrophulariaceae); i lavt bevoksede skovlysninger. Overvintrer som imago, nymfer i juli-september.

25. *Holcostethus vernalis* (Wolff, 1804) – Lille bærtæge

?*Cimex roseus*: Müller (1776). *Cimex* (*Peribalus*) *vernalis*: Schiødte (1869; 1871). *Peribalus vernalis*: Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a); Jansson (1932). *Holcostethus vernalis*: Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Trolle (1993); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig (N); udbredt, men ret lokal art, fundet i alle distrikter. Vistnok ret polyfag, særlig på hindbær og blåbær (*Rubus idaeus*, *Vaccinium myrtillus*); især i skovlysninger og på hedeagtige biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

26. *Palomena prasina* (Linnaeus, 1761) – Grøn bredtæge

Cimex prasinus: Pontoppidan (1763); Müller (1764; 1776); Holten (1798). *Cimex* (*Palomena*) *prasinus*: Schiødte (1869). *Palomena viridissima*: Wüstnei (1891). *Palomena prasina*: Jensen-Haarup (1912a); Schjötz-Christensen (1966); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Trolle (1992; 1998); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99).

Status: Almindelig (C); fundet i alle distrikter, dog sjældent i det vestlige Jylland. Meget polyfag art, ofte på hindbær, skærplanter og kurveblomster (*Rubus idaeus*, Apiaceae, Compositae) eller på løvtræer; eurytop, især i skovlysninger og på kulturprægede biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-oktober.

27. *Chlorochroa juniperina* (Linnaeus, 1758) – Enebærbredtæge

Cimex juniperinus: Kramer (1760); Brünnich (1761); Pontoppidan (1763); Müller (1764; 1776); Holten (1798); Schade (1811). *Cimex* (*Pentatoma*) *juniperinus*: Schiødte (1869). *Chlorochroa juniperina*: Jensen-Haarup (1912a); Nielsen (1916); Worm-Hansen (1917); Jansson (1932); Leth (1940); Schjötz-Christensen (1966); Trolle (1992); Tolsgaard (1992-99). *Pitedia juniperina*: Klefbeck (1951); Böcher (1967); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974).

Status: Ikke almindelig (N); på Øerne endog meget lokal og hidtil ikke fundet i distrikt SZ. På enebær og revling (*Juniperus*, *Empetrum nigrum*); på hedeagtige biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

28. *Chlorochroa pinicola* (Mulsant, 1852) – Fyrrebredtæge

Cimex (*Pentatoma*) *pinicola*: Schiødte (1869). *Chlorochroa pinicola*: Jensen-Haarup (1912a); Jacobsen (1915); Worm-Hansen (1917); Trolle (1992; 1998); Tolsgaard (1992-99). *Pitedia pinicola*: Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Rald (1987).

Fund: **SJ**: MG/60 Rømmø; NF/28 Årstoft Plantage. **WJ**: MG/44 Skallingen; MG/46 Grærup Strand; MH/80 Høgildgård; Rind; MH/82 Herning. **NWJ**: NH/08 Fur. **EJ**: NG/88 Sælvig Strand; NH/66 Demstrup; NH/80 Nordsamsø; NH/82 Mols Bjerger; PG/08 Mårup Vig; PH/04 Grenå Hede; PH/48 Anholt. **NEJ**: NJ/00 Vitskøl Strand; NJ/62 Hammer Bakker; NJ/88 Skagen; PJ/24 Nordmarken. **LFM**: PF/86 Bøtø Strand. **SZ**: PG/80 Feddet. **NEZ**: PH/80 Asserbo; Tibirke; Tisvilde; UB/48 Frederikslund; UC/40 Hornbæk. **B**: WA/08 Dueodde.

Status: Sjælden (R); under spredning efter udplantning af fyr og måske hidtil noget overset. Især på skovfyr (*Pinus sylvestris*). Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

29. *Carpocoris fuscispinus* (Boheman, 1849) – Glat bredtæge

Pentatoma nigricorne: Schiødt (1838-39: 356). *Cimex (Carpocoris) nigricornis*: Schiødt (1869; 1870). *Carpocoris purpureipennis*: Jensen-Haarup (1912a); Jansson (1932). *Carpocoris fuscispinus*: Jansson (1932); Andersen & Gaun (1974); Trolle (1992); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **SJ**: MF/88 Gallehus; NG/22 Christiansfeld. **WJ**: MG/46 Henne Kirkeby. **EJ**: NH/60 Skåde; NH/62 Århus. **F**: NF/88 Vindeballe; PF/06 Dovnsklint Østerskov; PF/08 Næbbeskov. **LFM**: PF/84 Gedesby; PF/86 Frejlev Skov; Nykøbing; Sundby Storskov; UA/48 Dronningestolen; Møns Fyr; Møns Klint. **SZ**: PF/88 Vordingborg. **NWZ**: PG/26 Røsnæs; PG/46 Torbenfelt. **NEZ**: UB/24 Solrød Strand; UB/48 Gentofte; Skodsborg. **B**: VB/80 Nylars; Rønne; Stampen; VB/82 Hammeren; WA/08 Dueodde; WB/00 Bodilsker; Svenskehavn; Ølene.

Status: Sjælden, usikker (O); overvejende sydøstlig art, antagelig en ustabil migrant under danske forhold, dog flere gange i ret stort antal. Ret polyfag, især på kurveblomster (Compositae). Overvintrer som imago.

30. *Carpocoris purpureipennis* (De Geer, 1773) – Purpurbredtæge

(Fig. 7-g)

Carpocoris purpureipennis: Trolle (1998); Tolsgaard (1992-99 (14)).

Fund: **F**: PF/06 Ristinge Klint, 1 eks. 1999 (Tolsgaard, NHMA). **LFM**: UA/48 Høvblege, 1 eks. 1997 (Tolsgaard, NHMA). **B**: VA/88 Raghammer Odde, 1 eks. 2000 (Trolle, Ps); VB/80 Almindingen, 1 eks. 1998 (Trolle, Ps); Hasle, 1 eks. 2000 (Trolle, Ps); VB/82 Tegn, 1 eks. 2000 (Trolle, Ps); WB/00 Frenne Odde, i antal 1998, inkl. nymfer (Trolle, Ps); Paradisbakkerne, 1 eks. 1997 (Damgaard, ZMUC).

Status: Sjælden, usikker (O); udbredt i vore nabolande, også i Skandinavien, og muligvis under spredning og etablering hos os. Ret polyfag, især på kurveblomster (Compositae). Overvintrer som imago.

31. *Dolycoris baccarum* (Linnaeus, 1758) – Almindelig bærtæge

Cimex baccarum: Brünnich (1761); Pontoppidan (1763); Müller (1776); Holten (1798). *Cimex (Dolycoris) baccarum*: Schiødt (1869). *Carpocoris verbasci*: Wüstnei (1891). *Dolycoris baccarum*: Jensen-Haarup (1912a); Jansson (1932); Findal (1935); Kemner (1937); Leth (1940); Klefbeck (1951); Andersen & Böcher (1965); Schjøtz-Christensen (1966); Böcher (1967); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Rald (1987); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99).

Status: Almindelig (C); fundet i alle distrikter. Meget polyfag art, især på hindbær, læbeblomster og kurveblomster (*Rubus idaeus*, Labiatae, Compositae); eurytop, ofte på brakmarker og andre kulturprægede biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

32. *Piezodorus lituratus* (Fabricius, 1794) – Gyvelbredtæge

Piezodorus lituratus: Coulianos & Ossiannilsson (1976); Bech (1977); Trolle (1992); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig (N); sydlig art, under spredning siden 1970-erne, nu udbredt og etableret mange steder, dog hidtil ikke fundet i SZ. Især på gyvel, af og til på andre ærteblomster (*Sarothamnus*, Papilionaceae); på varmeprægede, tørre biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

33. *Pentatoma rufipes* (Linnaeus, 1758) – Rødbenet bredtæge

Cimex rufipes: Kramer (1760); Brünnich (1761); Pontoppidan (1763); Müller (1764; 1776); Holten (1798); Schade (1811). *Cimex (Tropicoris) rufipes*: Schiødte (1869). *Tropicoris rufipes*: Wüstnei (1891). *Pentatoma rufipes*: Jensen-Haarup (1912a); Jansson (1932); Schjøtz-Christensen (1966); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Rald (1987); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ret almindelig (C); udbredt, men noget lokal art, fundet i alle distrikter. Jager larver og insekter, nymfer behøver dog også plantesaft. Især på eg, birk (*Quercus*, *Betula*) og andre løvtræer. Overvintrer i 2. nymfestadium, imago i juli-september, nyklækkede nymfer fra september.

34. *Eurydema dominulus* (Scopoli, 1763) – Karsetæge (Fig. 4)

Cimex ornatus: Müller (1764; 1776); Holten (1798). *Cimex (Strachia) festivus*: Schiødte (1869). *Strachia festiva*: Wüstnei (1891); *Eurydema festivum*: Jensen-Haarup (1912a). *Eurydema dominulus*: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **SJ**: NF/28 Årup Skov, 1983 (Schmidt, Ps); NF/48 Bøffelkobbøl, ca. 1900 (Wüstnei, ZMUC); NG/20 Jørgensgård Skov, 1998-99 (Tolsgaard, NHMA; Buhl, Ps). **WJ**: MH/80 Studsgård, 1935 (Leth, ZMUC); MH/82 Børslund, 1936 (Leth, ZMUC). **EJ**: NG/26 Grejsdalen; NG/48 Horsens; Nim; NH/20 Vrås, senest 1971 (Bosselmann, ZMUC); NH/22 Funder; Silkeborg; Svejlbæk; NH/60 Pinds Mølle. **NEZ**: PG/88 Dyrnæs; UB/28 Brede; Donse; Jønstrup Vang; Tokkekøb Hegn; UB/48 Dyrehaven; Holte; Ørholm, senest 1925 (ZMUC); UC/20 Grib Skov; Hillerød; Stenholtsvang; UC/40 Hellebæk; Tegstrup Hegn.

Status: Meget sjælden, akut truet (E); i markant tilbagegang, forsvundet mange steder i nyere tid og synes ligeledes truet i vore nabolande. På vandkarse og engkarse, af og til på andre korsblomster (*Cardamine*, Cruciferae); på varmeprægede, fugtige biotoper, i moser og skovlysninger. Overvintrer som imago, nymfer i juni-juli.

35. *Eurydema oleraceum* (Linnaeus, 1758) – Almindelig kåltæge

Cimex oleraceus: Brünnich (1761); Pontoppidan (1763); Müller (1764; 1776); Holten (1798). *Cimex (Strachia) oleraceus*: Schiødte (1869). *Strachia oleracea*: Wüstnei (1891). *Eurydema oleraceum*: Jensen-Haarup (1912a); Findal (1935); Andersen & Böcher (1965); Schjøtz-Christensen (1966); Enghoff (1972). *Eurydema oleracea*: Andersen & Gaun (1974); Rald (1987); Trolle (1993); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99).

Status: Almindelig (C); fundet i alle distrikter. Polyfag art, særlig på vinterkarse, løgkarse og mange andre korsblomster (*Barbarea*, *Alliaria*, Cruciferae); eurytop, ofte talrig på brakmarker og andre kulturprægede biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

36. *Eurydema ornatum* (Linnaeus, 1758) – Rød kåltæge (Fig. 7-h)

Pentatoma ornatum: Schiødte (1838-39: 384). *Cimex (Strachia) ornatus*: Schiødte (1869). *Eurydema ornatum*: Jensen-Haarup (1912a); Jacobsen (1920); Jansson (1932); Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **SJ**: MG/60 Rømhø (Tolsgaard, NHMA); MG/80 Hønning (Schmidt, Ps); NF/48 Sønderborg Skov (Tolsgaard, NHMA). **EJ**: NH/60 Skåde (Tolsgaard, NHMA). **F**: NG/60 Svanninge Bakker (Buhl, Ps); NG/86 Agernæs Storskov (Buhl, Ps). **LFM**: PF/84 Gedesby Strand (Tolsgaard, NHMA); PF/86 Bøtø Dige (Kryger, ZMUC). **NEZ**: PG/88 Frederikssund (Jan Pedersen, ZMUC); UB/48 Bøllemosen (Schlick, ZMUC). **B**: VB/80 "Bornholm" (Engelhart, ZMUC); Bornholm Vesterstrand (Schiødte, ZMUC).

Status: Sjælden, usikker (O); sydlig art, antagelig en ustabil migrant hos os og hidtil kun enkeltfund. Polyfag, fundet på vinterkarse, hyrdetaske og andre korsblomster (*Barbarea*, *Capsella*, *Cruciferae*); ofte på kulturprægede biotoper. Overvintrer som imago.

37. *Pinthaeus sanguinipes* (Fabricius, 1787) – Stor bredtæge

Asopus (Platynopus) sanguinipes: Schiødte (1869); *Pinthaeus sanguinipes*: Jensen-Haarup (1912a); Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **LFM**: PF/86 Nykøbing Klosterskov, 1 eks. ca. 1850 (Schiødte, ZMUC).

Status: Forsvundet (†); sydlig art, muligvis strejfende, men næppe hjemmehørende hos os. Jager larver og insekter, især på løvtræer. Overvintrer som imago.

38. *Picromerus bidens* (Linnaeus, 1758) – Torntæge

Cimex bidens: Pontoppidan (1763); Müller (1776); Holten (1798); Schade (1811). *Asopus (Picromerus) bidens*: Schiødte (1869). *Picromerus bidens*: Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a); Jansson (1932); Findal (1935); Leth (1940); Andersen & Böcher (1965); Böcher (1967); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ret almindelig (C); udbredt, men noget lokal art, fundet i alle distrikter. Jager larver og insekter, bl.a. på tidsler, hindbær, nælder (*Carduus*, *Rubus*, *Urtica*) og anden buskadsagtig vegetation; ofte på temmelig fugtige biotoper, i moser og skovlysninger. Overvintrer i ægstadiet. Nymfer i maj-august, imago i juli-oktober.

39. *Arma custos* (Fabricius, 1794) – Kustodetæge

(Fig. 5)

Arma custos: Trolle (1992; 1998); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **SJ**: MF/88 Kongens Mose, 1 eks. 1997, i antal 2000, incl. nymfer (Buhl, Ps & foto; Tolsgaard, NHMA). **B**: WA/08 Dueodde, 2 eks. 1992, flyvende og i opskyl (Hørberg & Trolle, coll. Trolle, Ps).

Status: Meget sjælden, usikker (O); sydlig art, som synes at være under spredning og etablering hos os. Jager larver og insekter, især på birk (*Betula*). Overvintrer som imago, nymfer i juli-september.

40. *Troilus luridus* (Fabricius, 1775) – Skovbredtæge

Cimex serrulatus: Müller (1776). *Pentatoma luridum*: Schiødte (1838-39: 326). *Asopus (Podisus) luridus*: Schiødte (1869). *Podisus luridus*: Wüstnei (1891). *Troilus luridus*: Jensen-Haarup (1912a); Jacobsen & Jensen-Haarup (1914); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Trolle (1992); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig (N); fundet i alle distrikter, men noget lokal, og sjælden i de vestlige egne. Jager larver og insekter, især på tjørn, eg, birk (*Crataegus*, *Quercus*, *Betula*) og andre løvtræer og buske. Overvintrer som imago, nymfer i juli-september.

41. *Rhacognathus punctatus* (Linnaeus, 1758) – Mosebredtæge

Cimex punctatus: Holten (1798). *Pentaloma punctatum*: Schiødte (1838-39: 344). *Asopus (Rhacognathus) punctatus*: Schiødte (1869). *Rhacognathus punctatus*: Jensen-Haarup (1912a; 1916b); Jensen (1913); Jansson (1932); Leth (1940); Schjøtz-Christensen (1966); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Buhl (1996b); Tolsgaard (1992-99). *Eusarcoris (Rhacognathus) punctatus*: Andersen & Böcher (1965).

Status: Ikke almindelig, hensynskrævende (X); udbredt, men temmelig lokal og synes i nogen tilbagegang, særlig i de østlige egne, hidtil ikke fundet i distrikt F. Jager larver og insekter, særlig bladbiller af slægten *Lochmaea*, på birk og lyng (*Betula*, *Calluna*); i næringsfattige moser og på fugtige heder. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

42. *Jalla dumosa* (Linnaeus, 1758) – Stregtæge (Fig. 7-i)

Cimex dumosus: Holten (1798). *Asopus (Jalla) dumosus*: Schiødte (1870; 1871; 1872). *Jalla dumosa*: Jensen-Haarup (1912a); Jacobsen (1915); Jansson (1932); Schjøtz-Christensen (1966); Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99); Enghoff & al. (1999).

Fund: **EJ**: NH/82 Mols (Steen Rasmussen, ZMUC; Dreisig, NHMA; Alminde, Ps); PH/04 Albøge (Kryger, ZMUC). **NEJ**: NJ/48 Tornby Strand (Bygebjerg, Ps); NJ/68 Råbjerg Stene (Bygebjerg, Ps); NJ/88 Kandestederne, Råbjerg Mile & Skagen (Bygebjerg, NHMA & Ps); NK/80 Grenen (Keld Mortensen, Ps). **LFM**: PF/86 Bøtø (Leth, ZMUC); Roden Skov (Løvendal, ZMUC). **NEZ**: PH/80 Tibirke (Tolsgaard, NHMA); Tisvilde (Engelhart & Jacobsen, ZMUC & NHMA); UB/48 Bølle-mosen (Stamm, ZMUC); Dyrehaven (Drewsen, Løvendal & Schlick, ZMUC); „Sielland“, antagelig N. f. København (Westermann, ZMUC). **B**: VA/88 Raghhammer Odde (Damgaard, ZMUC); VB/82 Hammeren (Løvendal, ZMUC).

Status: Sjælden, sårbar (V); meget lokal art, som synes i tilbagegang, også i vore nabolande. Jager larver af større sommerfugle og andre insekter, små nymfer synes dog at behøve plantesaft (Tolsgaard, obs.). Især på hedelyng og græsarter (*Calluna*, Gramineae); på varmeprægede, tørre biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

43. *Zicrona caerulea* (Linnaeus, 1758) – Blå bredtæge

Cimex caeruleus: Müller (1776). *Cimex coeruleus*: Holten (1798). *Asopus (Zicrona) coeruleus*: Schiødte (1869). *Zicrona coerulea*: Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a); Jensen (1913). *Zicrona caerulea* (Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig, sårbar (V); udbredt, men temmelig lokal og synes i tilbagegang, særlig på Øerne, hidtil ikke fundet i distrikt B. Jager larver og insekter, vistnok især bladlopper af slægten *Altica*. Fundet på bl. a. dueurt, mynte (*Epilobium*, *Mentha*) og mange andre sumpplanter; især på fugtige biotoper, i moser og skovlysninger. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

44. *Acanthosoma haemorrhoidale* (Linnaeus, 1758) – Stor løvtæge

Cimex haemorrhoidalis: Müller (1776); Holten (1798). *Acanthosoma haemorrhoidale*: Schiødte (1869); Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a); Jansson (1932); Schjøtz-Christensen (1966); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ret almindelig (C); fundet i alle distrikter, dog sjælden i det vestlige Jylland. Ret polyfag, især på tjørn, røn, pil og birk (*Crataegus*, *Sorbus*, *Salix*, *Betula*); eurytop, også i haver og parker. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

45. *Elasmotethus brevis* Lindberg, 1934 – Pileløvtæge

Elasmotethus brevis: Trolle (1984; 1992); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **NWJ**: NH/06 Dalgas Plantage (Tolsgaard, NHMA). **EJ**: NH/20 Alsø Mose (Tolsgaard, NHMA); NH/46 Læsten Bakker (Tolsgaard, NHMA); NH/48 Vinge & Kielstrup Sø (Schmidt, Ps); NH/86 Hevring (Tolsgaard, NHMA). **NEJ**: NH/48 Blåkilde (Schmidt, Ps); NJ/44 Store Vildmose (Bygebjerg, Ps); NJ/86 Råsig (Bygebjerg, Ps); NJ/88 Napstjert Mose (Bygebjerg, Ps). **F**: NG/80 Teglgård Næs (Buhl, Ps); NG/84 Bårdesø Mose (Buhl, Ps). **B**: VB/80 Bastemose, Svinemose & Vallensgård Mose (Trolle, Ps, ZMUC & NHMA); WB/00 Ølene (Trolle, Ps, ZMUC & NHMA).

Status: Sjælden (R); tidligere overset og først konstateret hos os i 1983. På femhannet pil (*Salix pentandra*); i lysåbne moser. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

46. *Elasmotethus interstinctus* (Linnaeus, 1758) – Almindelig løvtæge

Cimex interstinctus: Müller (1764; 1776); Holten (1798). *Acanthosoma lituratum*: Schiødte (1838-39: 326). *Oxydulus dentatum*: Schiødte (1869). *Elasmotethus dentatus*: Wüstnei (1891). *Elasmotethus interstinctus*: Jensen-Haarup (1912a); Jansson (1932); Klefbeck (1951); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99).

Status: Almindelig (C); fundet i alle distrikter. På birk og pil (*Betula*, *Salix*); meget eurytop, også i haver og parker. Overvintrer som imago, nymfer i juni-oktober.

47. *Elasmucha ferrugata* (Fabricius, 1787) – Bølleløvtæge

Elasmucha ferrugata: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **?-NEZ**: (UB/48) „Sielland“, 2 eks. 1839, formodentlig N. f. København (Westermann, ZMUC).

Status: Forsvundet (+); udbredt i vore nabolande, også i Skandinavien, men næppe hos os i nyere tid. Især på blåbær, hindbær og ribs (*Vaccinium myrtillus*, *Rubus idaeus*, *Ribes*); i moser og skovlysninger. Overvintrer som imago.

48. *Elasmucha fieberi* Jakovlev, 1864 – Tandet birketæge

Meadorus fieberi: Reuter (1888-89). *Elasmotethus griseus*: Wüstnei (1891). *Elasmucha picicolor*: Jensen-Haarup (1912a); Hoffmeyer (1922). *Elasmucha betulae*: Jansson (1932). *Elasmucha fieberi*: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig (N); hyppigst i de vestlige egne, sjældnere på Øerne og hidtil ikke fundet i distrikt SZ. Især på birk og el (*Betula*, *Alnus*); ret eurytop, også i haver og parker. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

49. *Elasmucha grisea* (Linnaeus, 1758) – Almindelig birketæge

Cimex griseus: Kramer (1760); Brännich (1761); Pontoppidan (1763); Müller (1764; 1776); Holten (1798). *Acanthosoma agathium*: Schiødte (1838-39: 326, 384, 393). *Meadorus griseum*: Schiødte (1869). *Elasmotethus interstinctus*: Wüstnei (1891). *Elasmucha griseus*: Jensen-Haarup (1912a); Nielsen (1916); Worm-Hansen (1917); Findal (1935); Larsen (1960). *Elasmotethus griseus*: Jensen-Haarup (1916a). *Elasmucha grisea*: Jansson (1932); Schjøtz-Christensen (1966); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Trolle (1993); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99).

Status: Almindelig (C); fundet i alle distrikter. På birk (*Betula*); eurytop, også i haver og parker. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

50. *Cyphostethus tristriatus* (Fabricius, 1787) – Slank enebærtæge

Meadorus lituratum: Schiødte (1869). *Cyphostethus tristriatus*: Jensen-Haarup (1912a); Schjøtz-Christensen (1966); Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ret almindelig (C); fundet i alle distrikter og er under gradvis spredning på udplantede nåletræer. Især på enebær og thuja (*Juniperus*, *Thuja*); på heder og i plantager, haver og parker. Overvintrer som imago, nymfer i juni-oktober.

51. *Syromastus rhombeus* (Linnaeus, 1767) – Rudetæge (Fig. 7-j)

Verlusia quadrata: Jensen-Haarup (1912a). *Syromastus rhombeus*: Andersen & Gaun (1974); Trolle (1998); Tolsgaard (1992-99 (14)).

Fund: **SJ**: NF/48 Smøllod, 1 eks. ca. 1900 (Wüstnei, cit. Andersen & Gaun, 1974). **B**: WB/00 Frenne Odde, 1 eks. 1998 (Trolle, Ps); Listed, i antal 1999, incl. nymfer (Trolle, Ps & NHMA).

Status: Meget sjælden, usikker (O); sydlig art, muligvis under spredning og etablering hos os. Især på hindeknæ og andre nellikearter (*Spergularia*, Caryophyllaceae); på varmeprægede, lavt bevoksede og tørre biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juli-august.

52. *Coreus marginatus* (Linnaeus, 1758) – Skræppetæge

Cimex marginatus: Pontoppidan (1763); Müller (1764; 1776). *Coreus marginatus*: Holten (1798); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Trolle (1998); Tolsgaard (1992-99). *Syromastes marginatus*: Schiødte (1869); Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a). *Mesocerus marginatus*: Schjøtz-Christensen (1966).

Status: Ret almindelig (C); fundet i alle distrikter, dog sjælden i de vestlige egne af Jylland. Ret polyfag, især på skræppe, syre og rabarber (*Rumex*, *Rheum*); eurytop, ofte på brakmarker og andre kulturprægede biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-oktober.

53. *Spathocera dahlmanni* (Schilling, 1829) – Rødknærandtæge (Fig. 7-k)

Spathocera dahlmanni: Jensen-Haarup (1912a); Leth (1940). *Spathocera dahlmanni*: Andersen & Gaun (1974); Trolle (1993; 1998); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **B**: VA/88 Raghammer (Trolle, Ps); VB/80 Gudhjem Havn (Trolle, Ps); Rutsker Højlyng (Trolle, Ps & NHMA); WA/08 Slusegård (Trolle, Ps); WB/00 Helvedesbakker (Leth, ZMUC); Kodal (Trolle, Ps).

Status: Meget sjælden (R); dog vel etableret på Bornholm og ret udbredt i vore nabolande, også i Skandinavien. På eller under rødknæ (*Rumex acetosella*); på varmeprægede, tørre biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

54. *Arenocoris falleni* (Schilling, 1829) – Rynket randtæge

Pseudophloeus fallenii: Schiødte (1870; 1872); Jensen-Haarup (1912a). *Pseudophloeus falleni*: Jansson (1932). *Arenocoris falleni*: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig (N); hyppigst i de sandede egne af Jylland, sjældnere i de sydøstlige egne og hidtil ikke fundet i distrikterne SJ, LFM og SZ. Især på eller under hejrenæb (*Erodium cicutarium*); på varmeprægede, tørre og gerne sandede biotoper, af og til i antal på brakmarker. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

55. *Bathysolen nubilus* (Fallen, 1807) – Lille randtæge

Pseudophloeus nubilus: Schiødte (1869; 1872). *Bathysolen nubilus*: Jensen-Haarup (1912a); Schjøtz-Christensen (1966); Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig (N); udbredt, men ret lokal og hidtil ikke fundet i ditrikt B. På eller under kløver, vikke og andre ærteblomster (*Trifolium*, *Vicia*, Papilionaceae); på varmeprægede, tørre biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

56. *Ceraleptus lividus* Stein, 1858 – Glat randtæge

Nemocoris falleni: Jacobsen (1915; 1917). *Ceraleptus lividus*: Böcher (1967); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ret almindelig (C); sydlig art, som har spredt sig markant i løbet af 1900-tallet, og er nu fundet i alle distrikter. Ret polyfag, især på eller under kløver og andre ærteblomster (*Trifolium*, Papilionaceae); på varmeprægede, tørre biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

57. *Coriomeris denticulatus* (Scopoli, 1763) – Langtornet randtæge (Fig. 8)

Coreus pilicornis: Schiødte (1869). *Coreus denticulatus*: Jensen-Haarup (1912a); Jacobsen (1914); Pedersen (1935). *Coreomeris denticulatus*: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99); Enghoff & al. (1999).

Fund: **WJ**: MG/64 Esbjerg; NH/00 Fasterholt. **EJ**: NG/24 Jordrup Skov; NG/26 Grejsdalen; NG/28 Uldum Langager; NG/46 Rosenvold; NG/66 Juelsminde; NG/68 Amstrup Strand; Hundslund; Pyt Strand; NH/40 Emborg; Knudhule; NH/60 Holme; Jelshøj; Skåde; Synnedrup; NH/62 Borum Krat; NH/80 Tunø. **LFM**: UA/28 Fanefjord Havskrænt. UA/48 Kongsbjerg; Klinteskov. **B**: VA/88 Raghammer Odde; Sose Odde; VB/80 Bavnodde; Muleby; Robbedale.

Status: Sjælden (R); sydlig, meget lokal art, synes dog i nogen fremgang i Jylland. På eller under kløver og andre ærteblomster (*Trifolium*, Papilionaceae); på varmeprægede, tørre biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

58. *Coriomeris scabricornis* (Panzer, 1809) – Fintornet randtæge (Fig. 7-1)

Coreus scabricornis: Jensen-Haarup (1912a); Jakobsen (1914; 1920). *Coriomeris scabricornis*: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **SJ**: NF/08 Sottrup Mark; NG/20 Kalvø. **WJ**: MG/46 Kjelst; MG/66 Sig; MH/64 Holstebro; NH/00 Fasterholt. **NWJ**: MH/66 Flovlev; MJ/80 Thisted Østerstrand; NH/06 Dalgas Plantage. **EJ**: NH/22 Svejlbæk; NH/26 Løvel; NH/40 Ry Sanatorium; NH/44 Løvskaal; NH/82 Mols; NH/88 Als Odde; PH/04 Albøge. **NEJ**: NH/08 Lovns; NJ/02 Klim Bjerg.

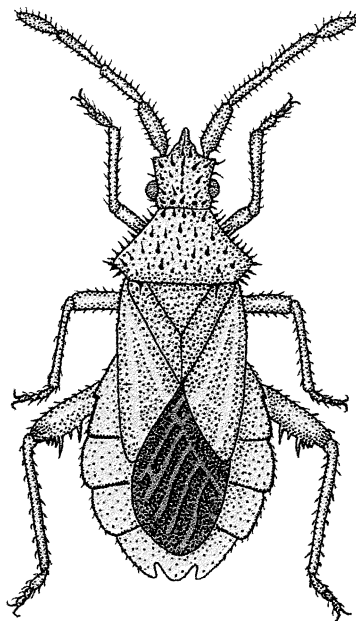
Status: Sjælden (R); meget lokal art og muligvis i moderat tilbagegang. På eller under kløver og andre ærteblomster (*Trifolium*, Papilionaceae); på varmeprægede, tørre og gerne sandede biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

59. *Alydus calcaratus* (Linnaeus, 1758) – Hvepsetæge

Lygaeus calcaratus: Holten (1798). *Alydus calcaratus*: Schiødte (1869; 1870; 1872); Jensen-Haarup (1912a); Jansson (1932); Leth (1940); Andersen & Böcher (1965); Böcher (1967); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Rald (1987); Trolle (1993; 1998); Tolsgaard (1992-99). *Coriscus calcaratus*: Schjøtz-Christensen (1966).

Fig. 8. Langtornet randtæge (*Coriomeris denticulatus*) er en sjælden art i Danmark (kategori R), der udviser en vis spredningstendens langs vejkanter og andre korridorer i landskabet. (Tegning: Martin Hebsgaard).

Coriomeris denticulatus, is a rare species in Denmark (category R), which shows a tendency to spread along roadsides and other corridors in the landscape. (Drawing: Martin Hebsgaard). ⇨

Status: Ret almindelig (C); dog temmelig lokal på Øerne og hidtil ikke fundet i distrikt SZ. På gyvel, kløver og andre ærteblomster (*Sarothamnus*, *Trifolium*, Papilionaceae); på varmeprægede, tørre biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

60. *Corizus hyoscyami* (Linnaeus, 1758) – Rød kanttæge

Cimex hyoscyami: Kramer (1760); Brünnich (1761); Pontoppidan (1763); Müller (1764; 1776). *Lygaeus hyoscyami*: Holten (1798). *Corizus (Therapha) hyoscyami*: Schiødte (1869). *Therapha hyoscyami*: Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a). *Corizus hyoscyami*: Schjøtz-Christensen (1966); Andersen & Gaun (1974); Trolle (1993); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99).

Status: Almindelig (C); fundet i alle distrikter. Polyfag art, især på ærteblomster, læbeblomster og kurveblomster (Papilionaceae, Labiatae, Compositae); eurytop, ofte på brakmarker og andre kulturprægede biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

61. *Rhopalus maculatus* (Fieber, 1837) – Mosekanttæge

Corizus (Corizus) maculatus: Schiødte (1869). *Corizus maculatus*: Jensen-Haarup (1912a); Thomsen (1922). *Rhopalus maculatus*: Enghoff (1972). *Aeschynotelus maculatus*: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig, hensynskrævende (X); fundet i alle distrikter, men temmelig lokal og synes i tilbagegang, især i de østlige egne. Især på kragefod (*Comarum palustre*); på ret fugtige biotoper, i moser og skovlysninger. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

62. *Rhopalus parumpunctatus* (Schilling, 1829) – Almindelig kanttæge

Cimex crassicornis, partim: Brünnich (1761); Pontoppidan (1763); Müller (1764; 1776); Holten (1798). *Corizus pratensis*: Schiødte (1838-39: 326). *Corizus (Corizus) pratensis*: Schiødte (1869). *Corizus parumpunctatus*: Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a); Leth (1940). *Aeschynotelus parumpunctatus*: Jansson (1932). *Corizus*

maculatus: Findal (1935). *Rhopalus parumpunctatus*: Andersen & Böcher (1965); Schjøtz-Christensen (1966); Böcher (1967); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Mahler & Anderson (1994); Tolsgaard (1992-99).

Status: Almindelig (C); fundet i alle distrikter. Polyfag art, især på hejrenæb, kløver, læbeblomster og kurveblomster (*Erodium*, *Trifolium*, Labiatae, Compositae); eurytop, ofte talrig på brakmarker og andre kulturprægede biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

63. *Rhopalus subrufus* (Gmelin, 1790) – Skovkanttæge

Lygaeus capitatus: Holten (1798). *Corizus capitatus*: Schiødte (1838-39: 326); Wüstnei (1891). *Corizus* (*Corizus*) *capitatus*: Schiødte (1869). *Corizus subrufus*: Jensen-Haarup (1912a). *Rhopalus subrufus*: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig (N); mangler i de nordlige egne, men synes i gradvis fremgang fra syd, dog hidtil ikke fundet i distrikterne NWJ, NEJ og B. På stinkende storkenæb, af og til på læbeblomster (*Geranium robertianum*, Labiatae); især i skovlysninger og haver. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

64. *Rhopalus tigrinus* (Schilling, 1829) – Bleg kanttæge

Corizus tigrinus: Jacobsen (1915; 1917). *Rhopalus tigrinus*: Jansson (1932). *Brachycarenum tigrinus*: Andersen & Gaun (1974); Rald (1987); Tolsgaard (1992-99).

Status: Ikke almindelig (N); dog fundet i alle distrikter og vistnok i gradvis fremgang fra sydvest. Ret polyfag, især på gåsemad og andre korsblomster (*Arabidopsis*, Cruciferae); på varmeprægede, tørre og gerne noget sandede biotoper, af og til i antal på brakmarker. Overvintrer som imago, nymfer i juni-august.

65. *Stictopleurus abutilon* (Rossi, 1790) - Tørkekanttæge (Fig. 7-m)

Stictopleurus sp.: Trolle (1993); Tolsgaard (1992-99 (4, 9)). *Stictopleurus abutilon*: Trolle (1998); Tolsgaard (1992-99 (7, 13)).

Fund: **EJ**: PH/02 Fuglslev, 1 eks. 2000 (Munk, Ps). **NEJ**: NH/48 Rebild Bakker, 1 eks. 1994 (Tolsgaard, NHMA). **F**: NF/88 Drejø; NG/60 Helnæs; Svanninge Bakker; NG/80 Øster Hæsinge; PF/06 Ristinge Klint. **LFM**: PF/26 Nakskov; PF/46 Hobyskov; UA/48 Høvblege; Klinteskov. **SZ**: PG/80 Gis-hale; PG/82 Vester Egede. **NWZ**: PG/28 Sejerø; PG/66 Brorfelde; **NEZ**: UB/24 Trylleskoven. **B**: VA/88 Raghhammer Odde; VB/80 Stampen; VB/82 Tegn; WB/00 Frenne Odde; Svenskehaven.

Status: Ikke almindelig (N); har dog tilsyneladende spredt sig markant i løbet af 1990-erne og synes nu etableret mange steder, især på Øerne. På brandbæger og andre kurveblomster (*Senecio*, Compositae); på varmeprægede, tørre biotoper, ofte på brakmarker. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

66. *Stictopleurus crassicornis* (Linnaeus, 1758) – Bjergkanttæge

Corizus magnicornis: Schiødte (1838-39: 384). *Corizus* (*Rhopalus*) *crassicornis*: Schiødte (1869). *Corizus crassicornis*: Jensen-Haarup (1912a). *Stictopleurus abutilon*: Jansson (1932). *Stictopleurus crassicornis*: Andersen & Gaun (1974); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **LFM**: (PF/66) "Lolland"; (PF/86) "Falster"; (UA/48) "Møn" (cit. Schiødte (1869)), idet kun 9 eks. etiketteret "Falster" synes bevaret, coll. Schiødte, ZMUC). **?-SZ**: (PG/80) "Sydsjælland" (cit. Schiødte, 1869). **?-B**: (VB/80) "Bornholm" (Schiødte, cit. Jansson 1932).

Status: Forsvundet (+); udbredt i vore nabolande, også i Skandinavien, men synes ikke længere at forekomme hos os. Især på kurveblomster (Compositae). Overvintrer som imago.

67. *Myrmus miriformis* (Fallen, 1807) – Lille stråtæge

Myrmus miriformis: (Schjødte (1838-39: 326); Wüstnei (1891); Jensen-Haarup (1912a); Kemner (1937); Leth (1940); Klefbeck (1951); Andersen & Böcher (1965); Schjötz-Christensen (1966); Böcher (1967); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Rald (1987); Tolsgaard (1992-99). *Chorosoma (Myrmus) miriforme*: Schjødte (1869).

Status: Almindelig (C); fundet i alle distrikter, men synes dog mere lokal og i nogen tilbagegang på Øerne. Polyfag på græsarter (Graminaceae); eurytop, både på meget tørre og temmelig fugtige biotoper. Overvintrer i ægstadiet, nymfer i maj-juli. Imago i juli-oktober.

68. *Chorosoma schillingi* (Schilling, 1829) – Lang stråtæge

Chorosoma (Chorosoma) arundinis: Schjødte (1869). *Chorosoma schillingi*: Jensen-Haarup (1912a); Findal (1935); Kemner (1937); Leth (1940); Klefbeck (1951); Andersen & Böcher (1965); Schjötz-Christensen (1966); Böcher (1967); Enghoff (1972); Andersen & Gaun (1974); Rald (1987); Tolsgaard (1992-99). *Chorosoma schillingii*: Jansson (1932).

Status: Almindelig (C); fundet i alle distrikter, især langs kysterne, iøvrigt temmelig lokal. På rørhvene og hjælme (*Calamagrostis*, *Ammophila*); i klitter, på heder og andre tørre, sandede biotoper. Overvintrer i ægstadiet, nymfer i maj-juli. Imago i juli-september.

69. *Pyrrhocoris apterus* (Linnaeus, 1758) – Ildtæge

(Fig. 7-n)

Pyrrhocoris apterus: Jensen-Haarup (1912a: 298; 1912b); Møller (1936); Andersen & Gaun (1974); Lindgren (1981); Tolsgaard (1992-99).

Fund: **LFM**: PF/66; Bremersvold; Maribo, senest 1972 (Ole Skovmand, ZMUC); Nysted; Saksøbing; Toreby; PF/68 Vålse Kirke, senest 1995 (Møller Andersen, obs.); PF/86 Nykøbing; Sundby, senest 2000 (Møller Andersen, ZMUC); PF/88 Lindegård v. Virket, i antal 2000 (Helle Hare, ZMUC & NHMA); Stubbekøbing. **SZ**: (PF/88) Vordingborg (cit. Jensen-Haarup, 1912b). **NWZ**: (PG/26) „Høyby“ v. Kalundborg (cit. Jensen-Haarup (1912a; 1912b) samt 2 eks. coll. Schlick, ZMUC, etiketter dog uoriginale og lokaliteten er usikker). **B**: VB/80 Rønne, 1 eks. 1992 (Olesen, coll. Trolle, Ps); Hasle, i antal 1994, på stokroser (Sven Kofoed, ZMUC; Trolle, Ps).

Status: Meget sjælden, sårbar (V); sydøstlig, varmekrævende art, normalt uvinget og spredes kun vanskeligt, fuldvingede eksemplarer kendes dog fra opskyl i Sverige. På lind, katost og stokrose (*Tilia*, *Malva*, *Althaea*); især i allér, haver, parker og på andre kulturprægede biotoper. Overvintrer som imago, nymfer i juni-september.

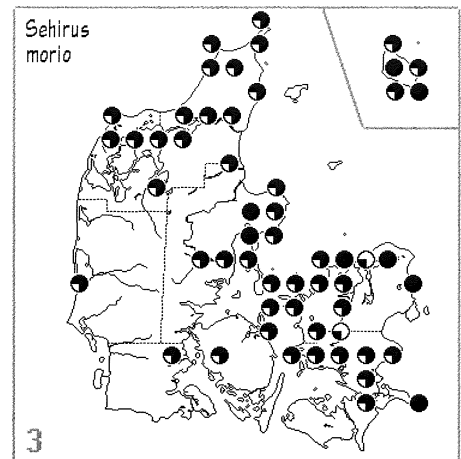
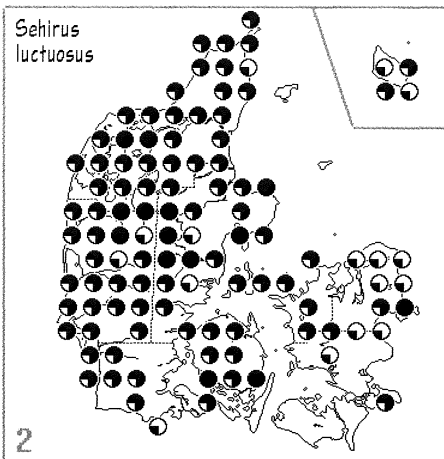
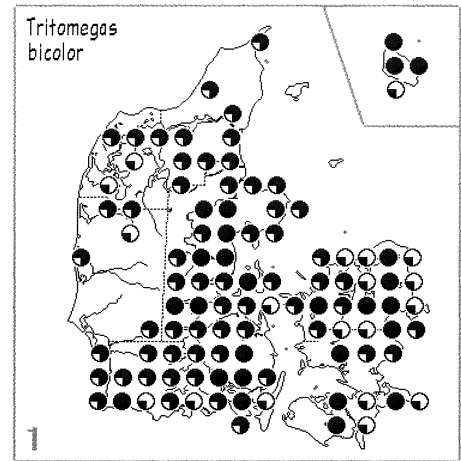
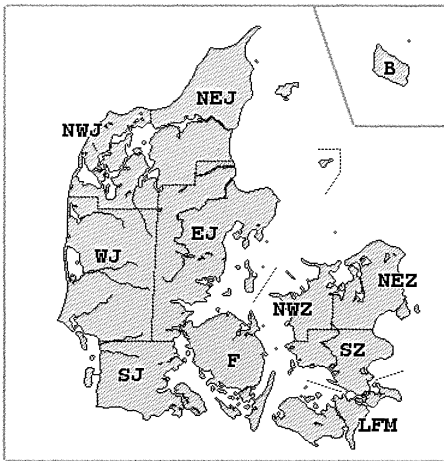
UTM-kort over de danske arter

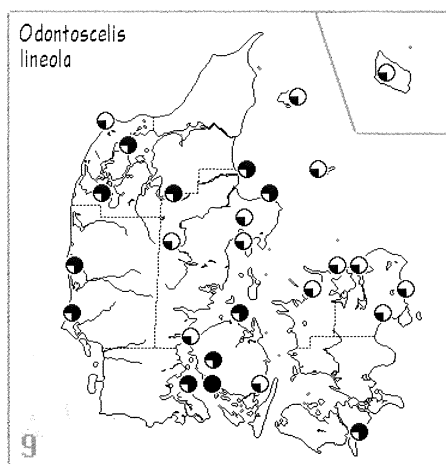
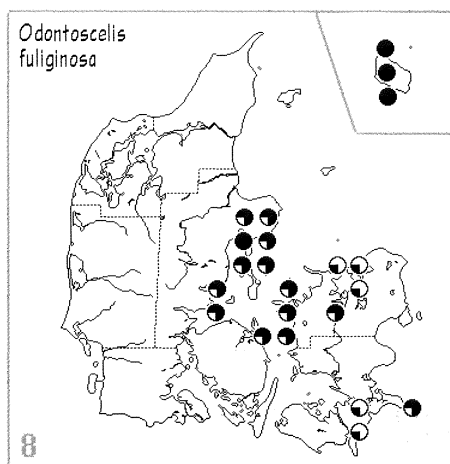
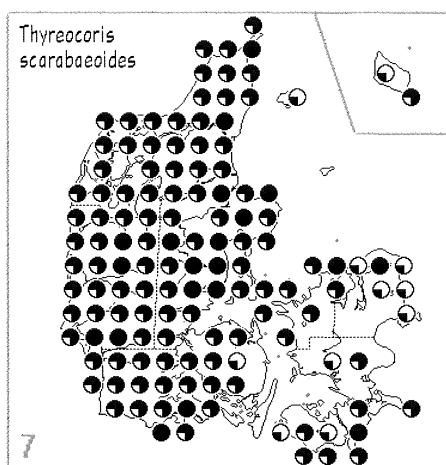
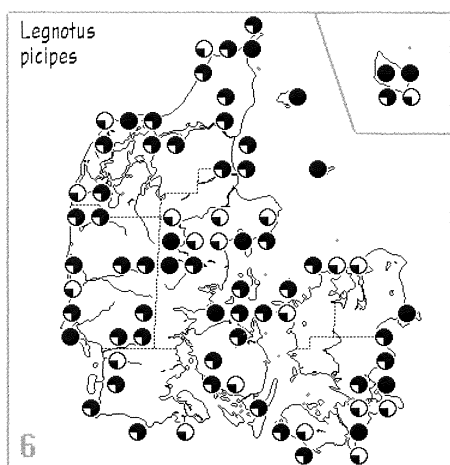
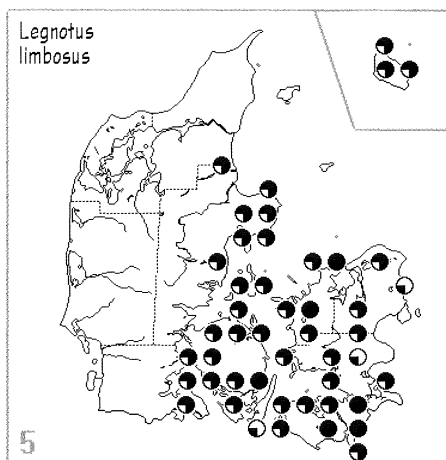
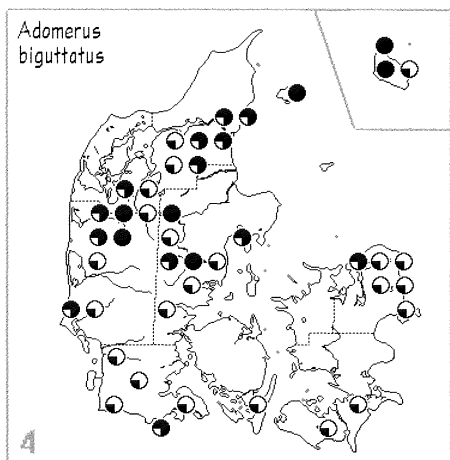
Faunistiske distrikter:

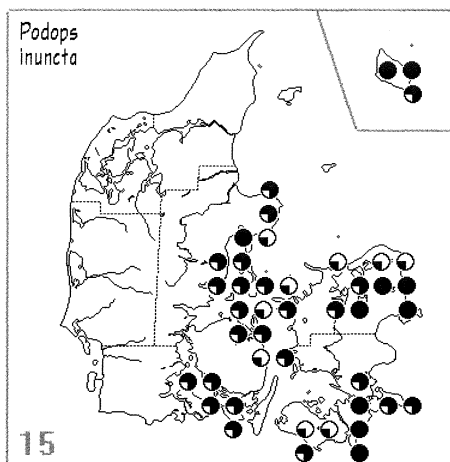
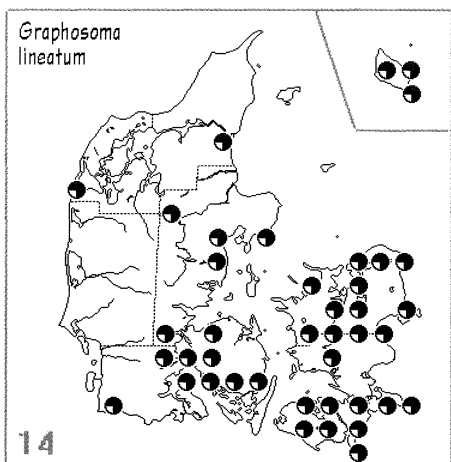
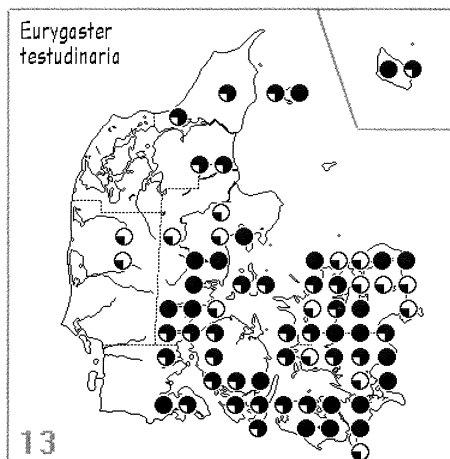
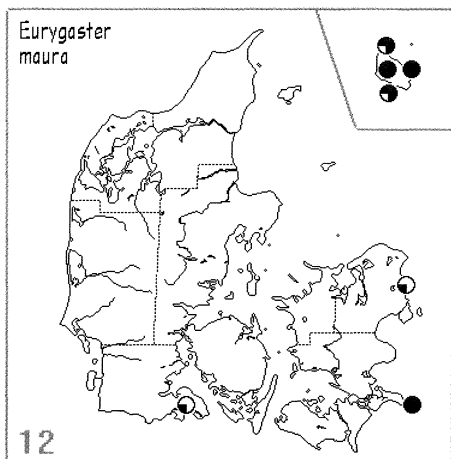
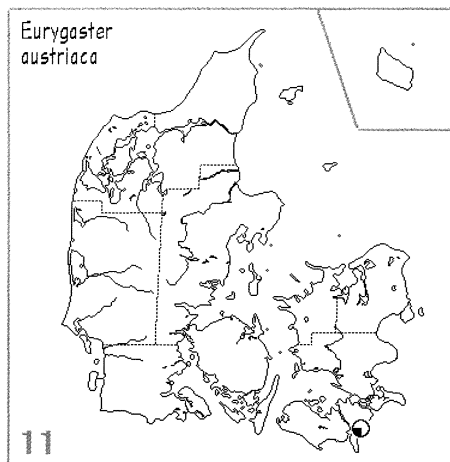
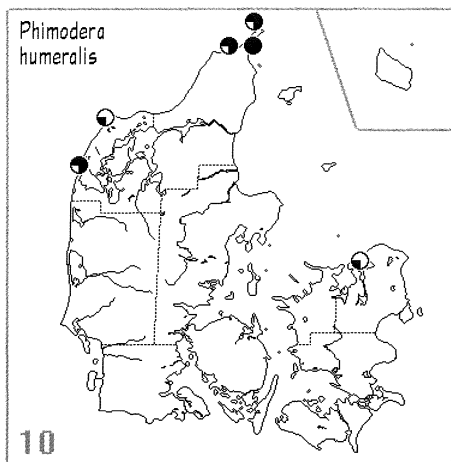
- SJ = Southern Jutland
- WJ = Western Jutland
- NWJ = Northwestern Jutland
- EJ = Eastern Jutland
- NEJ = Northeastern Jutland
- F = Funen
- LFM = Lolland Falster Moen
- SZ = Southern Zealand
- NWZ = Northwestern Zealand
- NEZ = Northeastern Zealand
- B = Bornholm

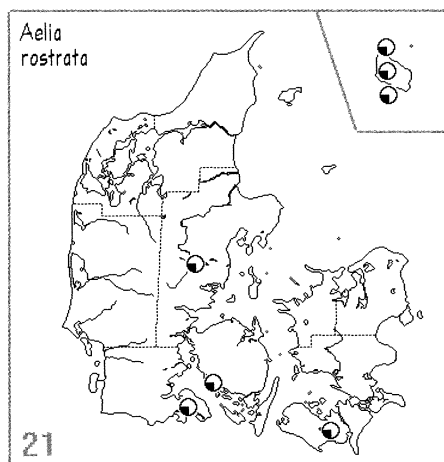
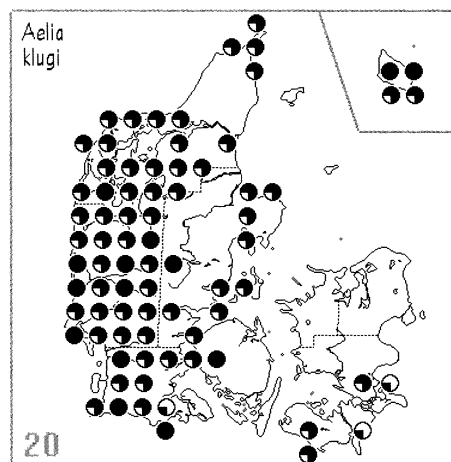
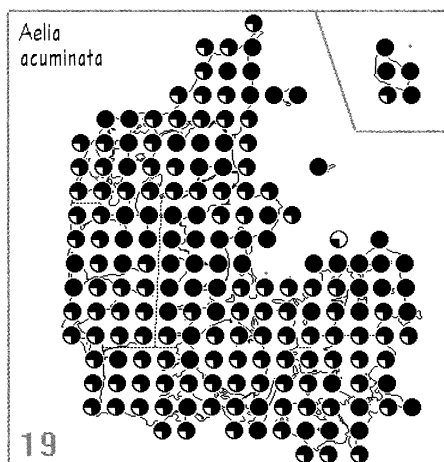
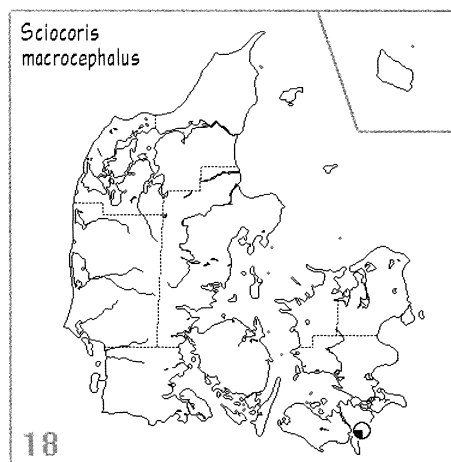
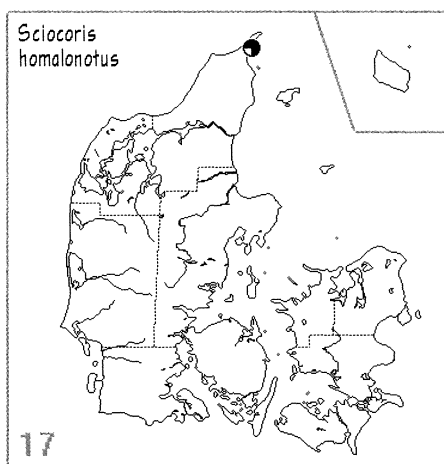
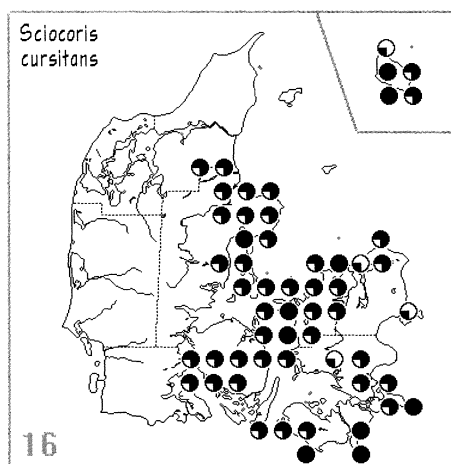
Signaturer:

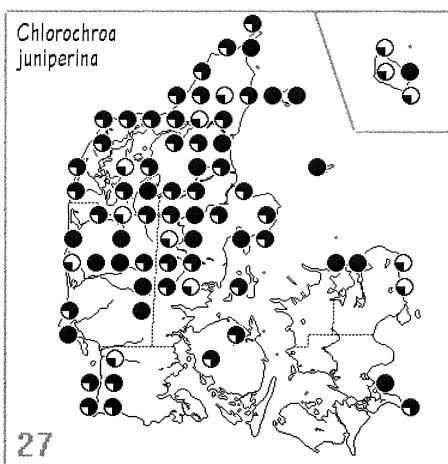
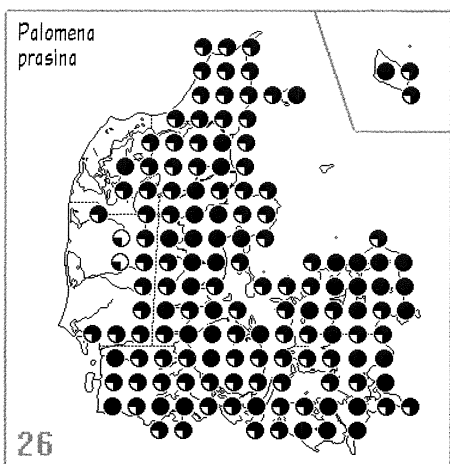
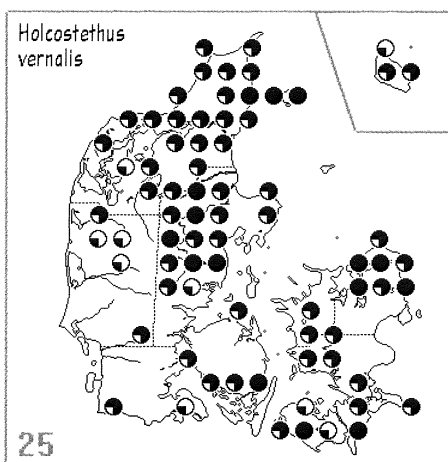
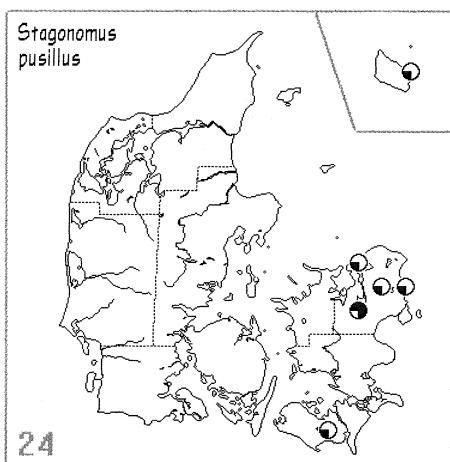
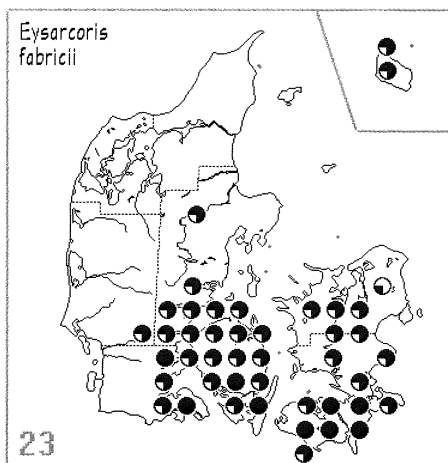
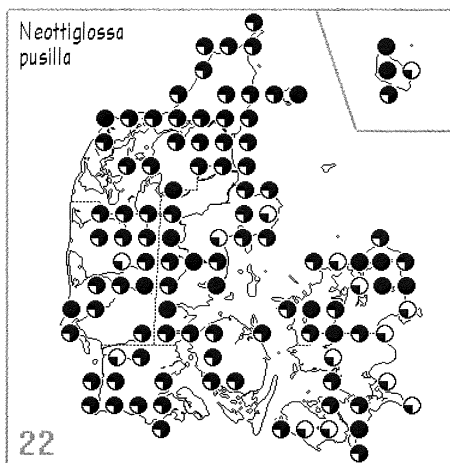
- = kun registreret før 1976
only recorded before 1976
- = kun registreret 1976-2000
only recorded 1976-2000
- = både registreret før 1976
og 1976-2000
*both recorded before 1976
and 1976-2000*

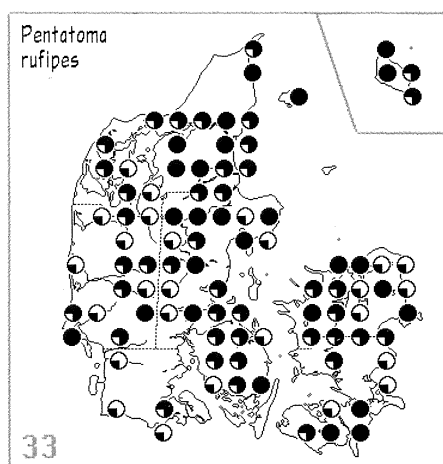
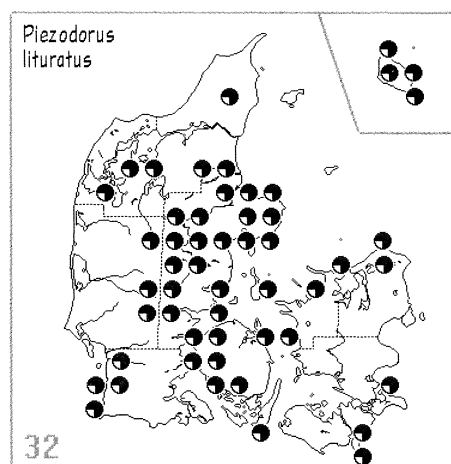
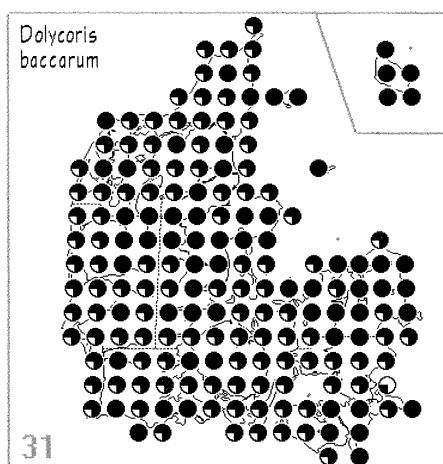
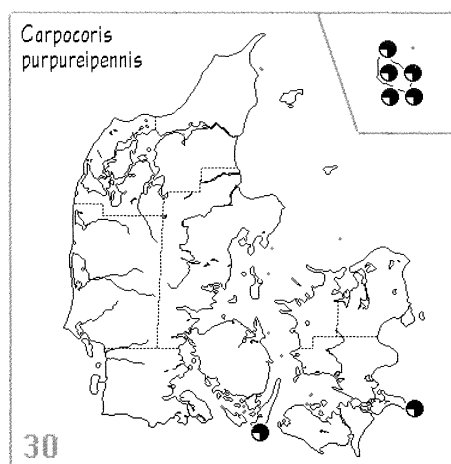
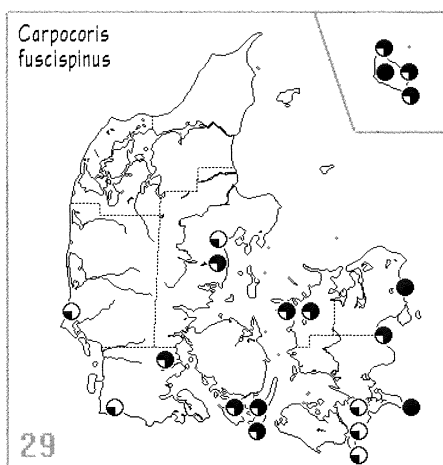
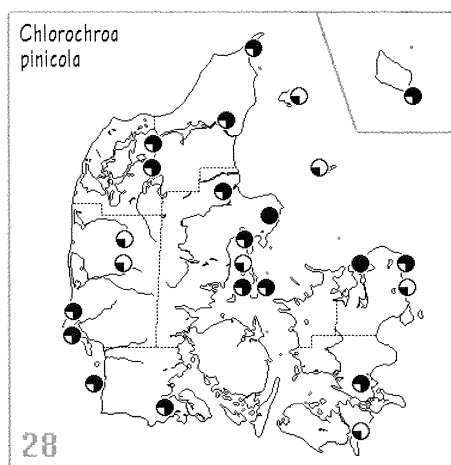

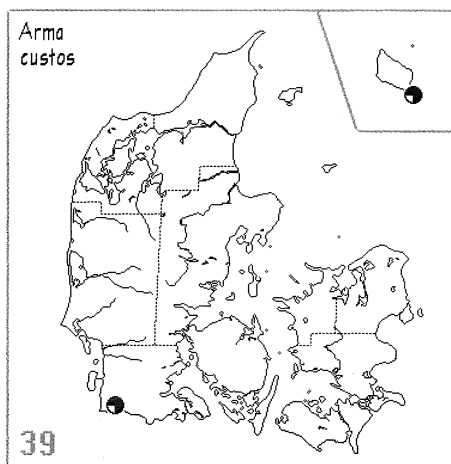
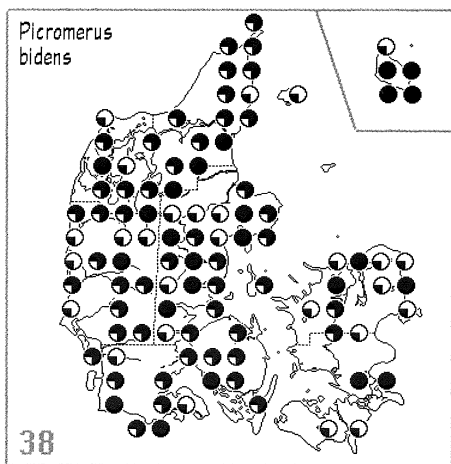
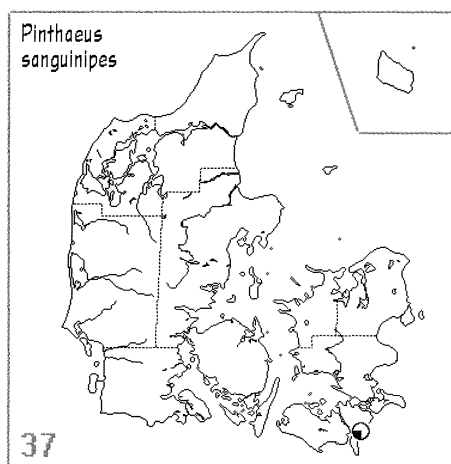
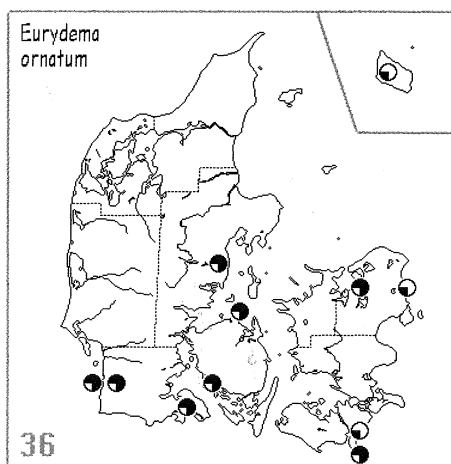
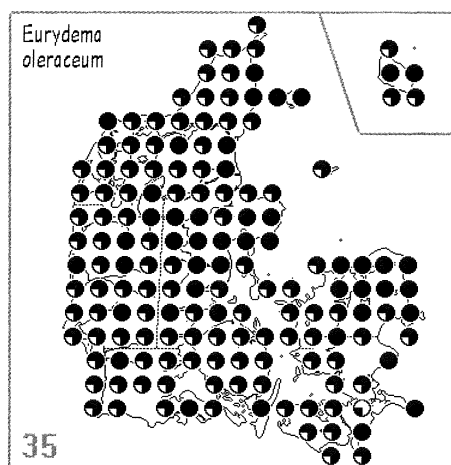
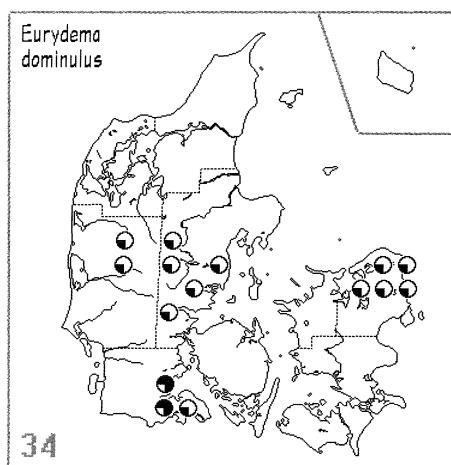

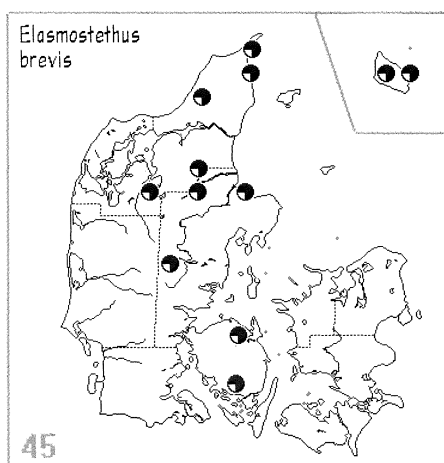
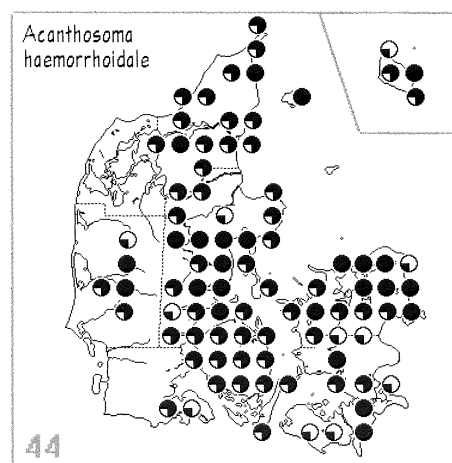
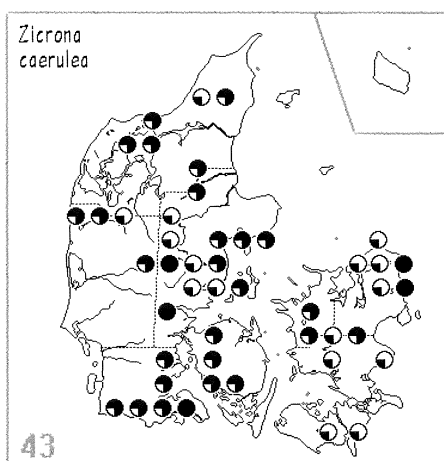
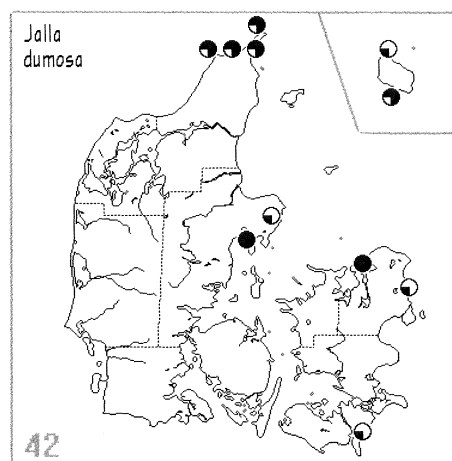
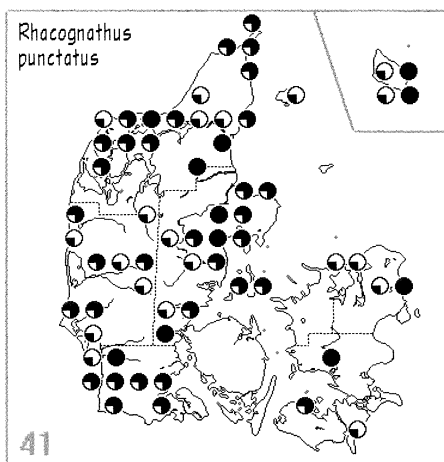
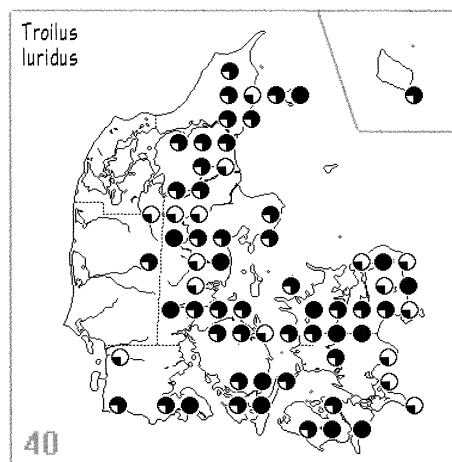

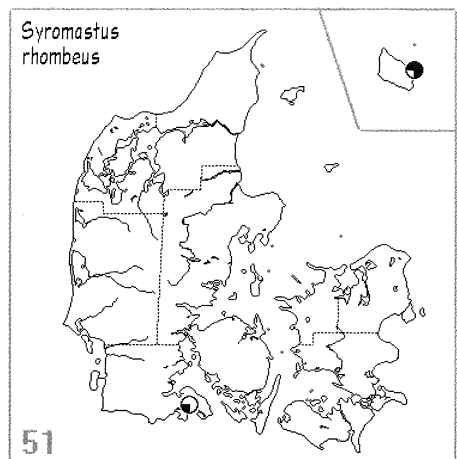
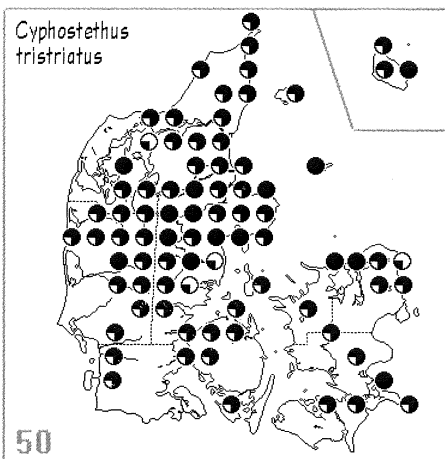
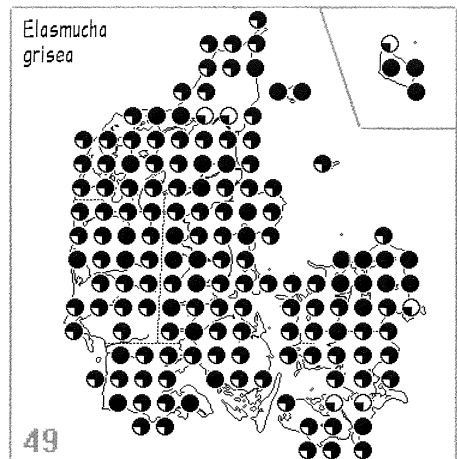
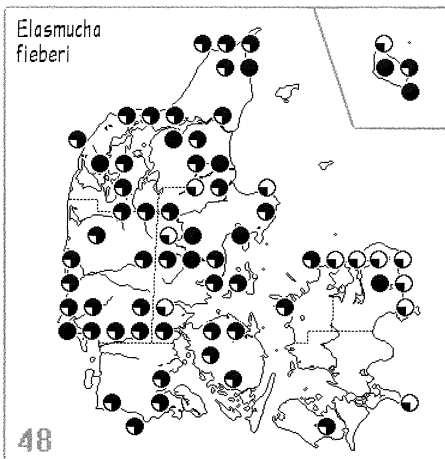
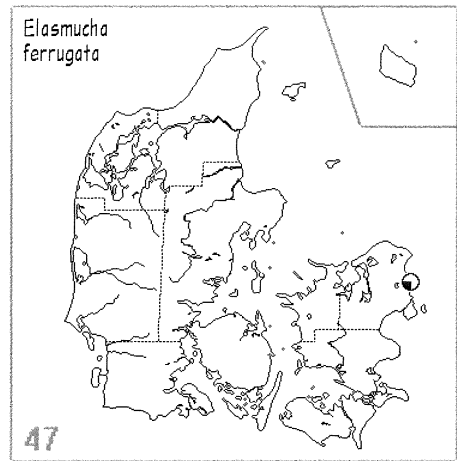
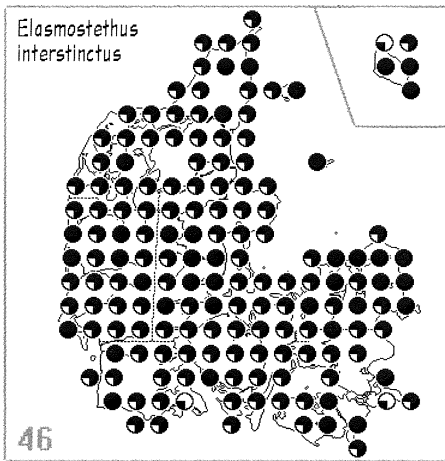

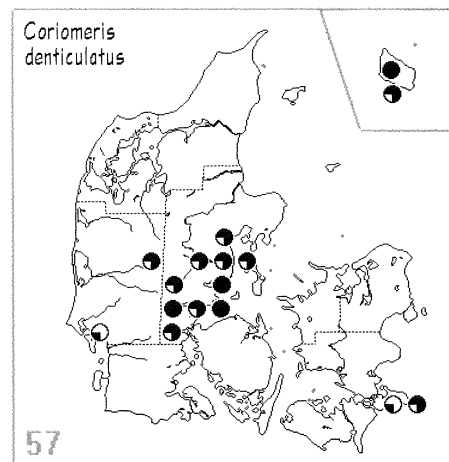
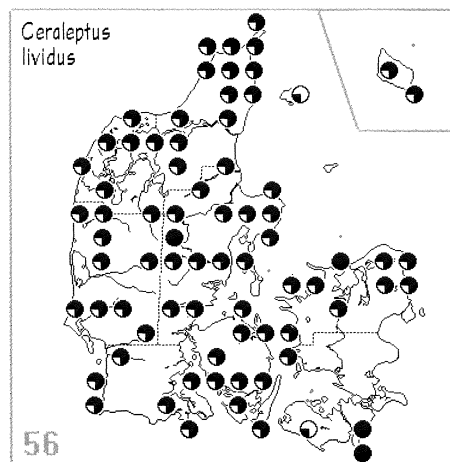
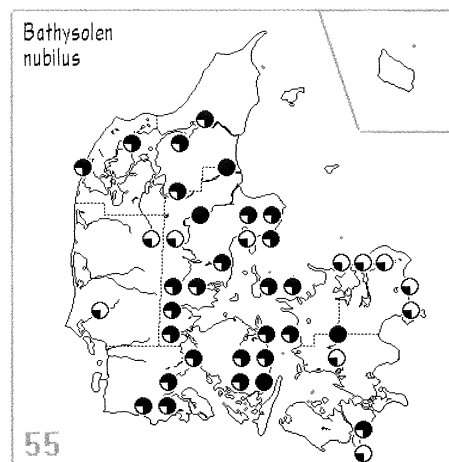
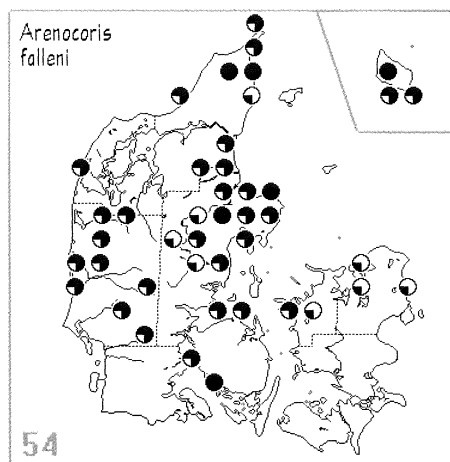
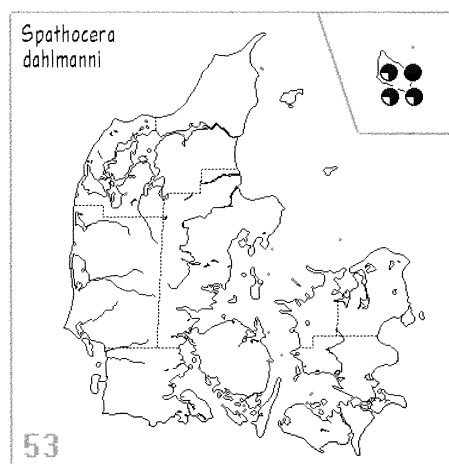
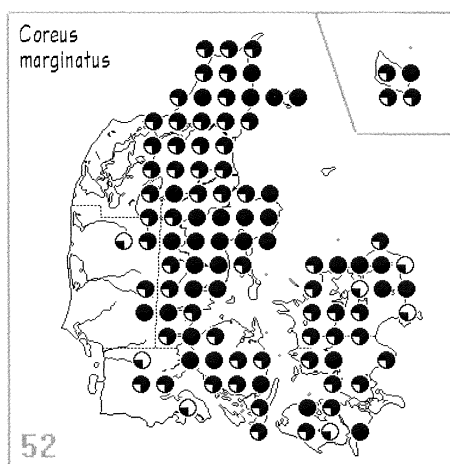

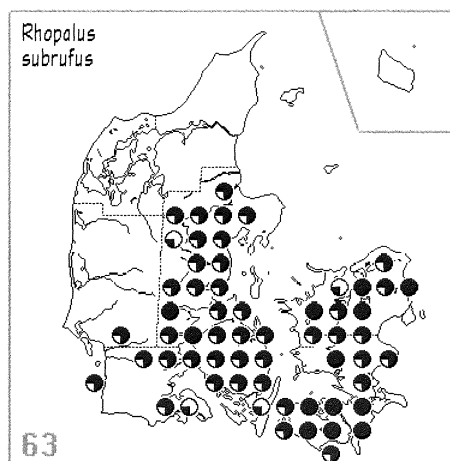
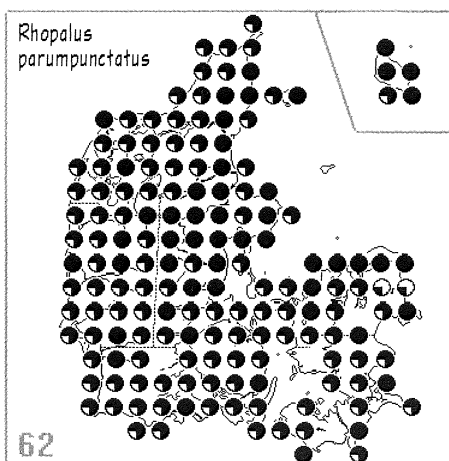
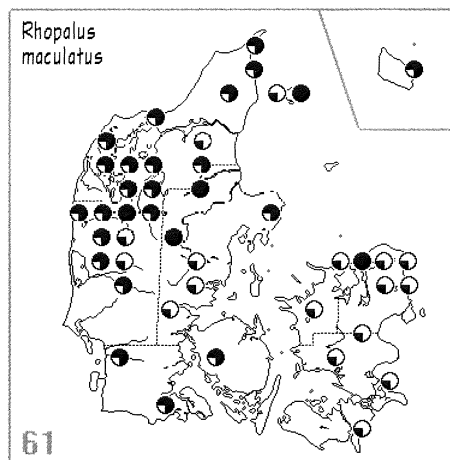
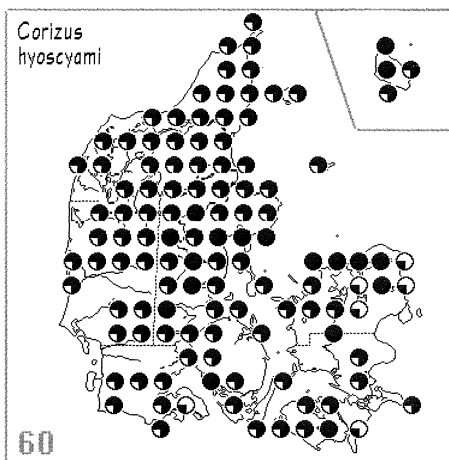
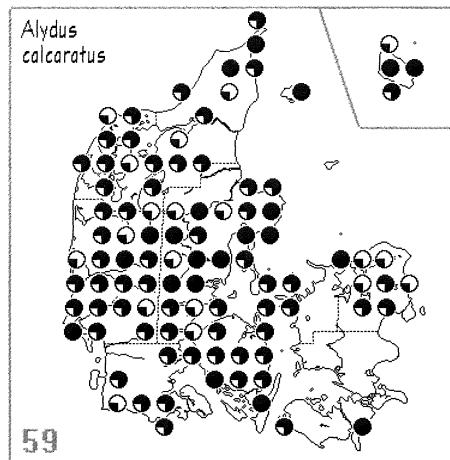
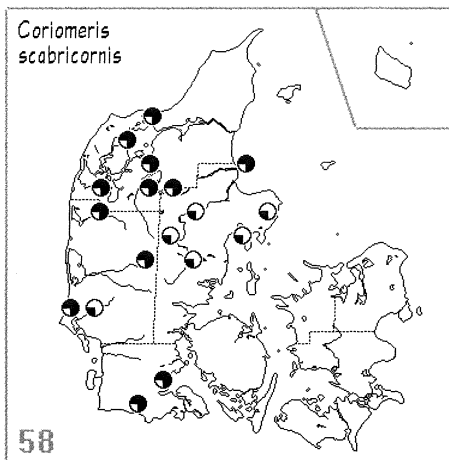

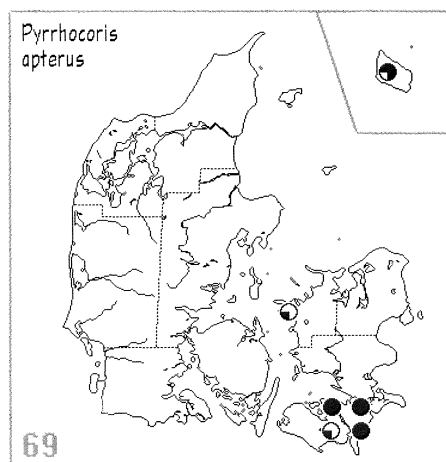
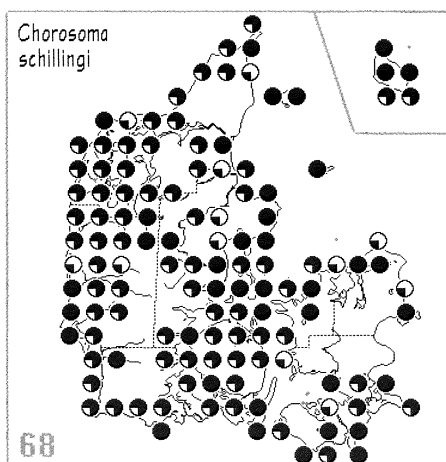
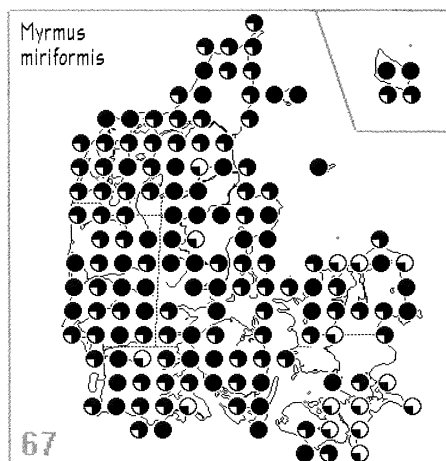
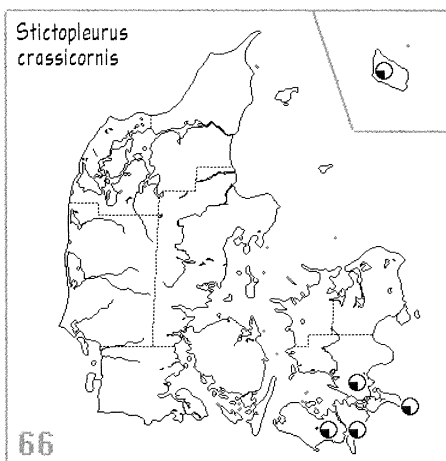
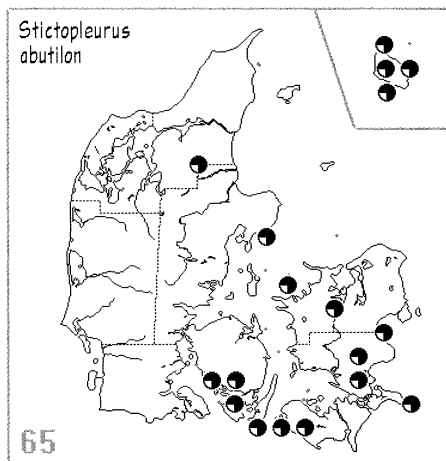
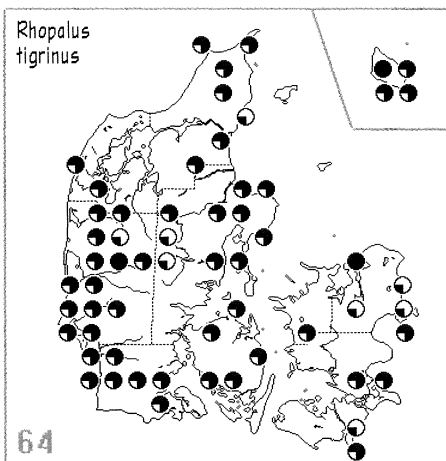

Referencer

- Andersen, N. Møller & J. Böcher, 1965. Hanstedreservatets Entomologi. 12. Landtæger (Heteroptera, Geocorisae). – *Entomologiske Meddelelser* 30: 289-300.
- Andersen, N. Møller & H. Enghoff, 1993. Stribetæge og hvepseedderkop – flotte nye danske dyrearter. – *Dyr i Natur og Museum* (1): 11-13.
- Andersen, N. Møller & S. Gaun, 1974. Fortegnelse over Danmarks tæger (Hemiptera, Heteroptera). – *Entomologiske Meddelelser* 42: 113-134.
- Aukema, B., 1989. Annotated checklist of Hemiptera-Heteroptera of the Netherlands. – *Tijdschrift voor Entomologie* 132: 1-104.
- Bech, C., 1977. *Piezodorus lituratus* (F.) (Hemiptera, Pentatomidae) ny for Danmark. – *Entomologiske Meddelelser* 45: 164-166.
- Bergroth, E., 1907. Om Hr. H. Muchardts hemipterologiska anmärkningar i Entom. Meddelelser Bd. 3, p. 127-133. – *Entomologiske Meddelelser* 2 (3): 127-133.
- Brünnich, M. T., 1761. *Prodromus Insectologiae Siællandicæ* (Insecta Hemiptera: 12-13). – Hafniae.
- Buhl, O., 1995. Fynsk ynglefund af Stribetægen, *Graphosoma lineatum* L. (Bredtæge). – *Meddelelser fra Lepidopterologisk Selskab for Fyn* 27 (2): 11-15.
- Buhl, O., 1996a. Gylden urtetæge udbredt på Fyn. *Eysarcoris fabrisii* (Kirk.). – *Meddelelser fra Lepidopterologisk Selskab for Fyn* 28 (1): 22-24.
- Buhl, O., 1996b. *Rhacognathus punctatus* (L.). Mosebredtæge. – *Meddelelser fra Lepidopterologisk Selskab for Fyn* 28 (2): 26-27.
- Buhl, O., 1998. Ny fynsk bredtæge (Pentatomoidea) *Odontoscelis fuliginosa* (L.). Stor sandtæge. – *Meddelelser fra Entomologisk Selskab for Fyn* 30 (2): 27-28.
- Butler, E. A., 1923. *A biology of the British Hemiptera-Heteroptera* (Pentatomidae, Coreidae: 16-121). – Witherby, London.
- Böcher, J., 1967. The Heteroptera fauna of Korshage, Zealand in relation to vegetation in late summer. – *Entomologiske Meddelelser* 35: 27-84.
- Böcher, J., 1969. The Heteroptera fauna of Korshage, Zealand. II. A comparison July-August of the fauna of the herb stratum. – *Entomologiske Meddelelser* 37: 289-312.
- Coulianos, C.-C., 1976. *Sciocoris homalonotus* Fieb. in Sweden, a Shield Bug (Hem.-Het., Pentatomidae) New to Northern Europe. – *Entomologisk Tidskrift* 97: 3-4.
- Coulianos, C.-C., 1998. Annotated Catalogue of the Hemiptera-Heteroptera of Norway. – *Fauna norvegica*, serie B 45: 11-40.
- Coulianos, C.-C. & F. Ossiannilsson, 1976. Catalogus Insectorum Suecidae. VII. Hemiptera-Heteroptera. 2. ed. – *Entomologisk Tidskrift* 97: 135-173.
- Dahl, S., 1941. *Den danske Plante- og Dyreverdens udforskning*. – Gad, København.
- Enghoff, H., 1972. Landtæger fra Læsø (Heteroptera, Geocorisidae). – *Entomologiske Meddelelser* 40: 45-59.
- Enghoff, H., 1979. *Legnotus limbosus* (Geoffr.); første danske fund i dette århundrede. (Heteroptera: Cydnidae). – *Entomologiske Meddelelser* 47: 38.
- Enghoff, H., P. Holter & B. V. Pedersen, 1999. *Lacinius horridus* (Panzer, 1794), en ny dansk mejer – samt lidt om Raghhammer Odde, Bornholm. – *Entomologiske Meddelelser* 67: 137-139.
- Findal, J. K., 1935. Læsø III. del. (Tæger). – *Flora & Fauna* 41: 143-144.
- Günther, H. & G. Schuster, 1990. Verzeichnis der Wanzen Mitteleuropas (Heteroptera). – *Deutsche entomologische Zeitschrift* N. F. 37: 361-396.
- Hoffmeyer, E. B., 1922. Sjældnere Insekter. (Heteroptera) – *Flora & Fauna* 28: 8-9.
- Holten, H. S., 1798. *Systematiske Danske Benævnelser til de indenlandske Insekter, udarbejdede efter Professor Fabricii entomologiske System* [manuskript]. – Zoologisk Museum, København.
- Hviid, T. (red.), 2000. *Rødlistede insekter i det åbne land - Storstrøms Amt 2000*. (Bredtæger og randtæger: 29-34). – Natur- og Plankontoret, Storstrøms Amt.
- Jacobsen, O., 1914. Nye og sjældne danske Tæger. – *Entomologiske Meddelelser* 10: 89-95.
- Jacobsen, O., 1915. Nye og sjældne danske Tæger II. – *Entomologiske Meddelelser* 10: 246-250.
- Jacobsen, O., 1917. Nye tæger siden 1912. – *Flora & Fauna* 23: 54-57.
- Jacobsen, O., 1920. Fund af nye og sjældne Tæger i 1915-19, samt Bemærkninger om nogle Arter, der hidtil stod upaaagtede eller ubestemte i afdøde Konservator Schlicks Samling. – *Entomologiske Meddelelser* 13: 128-135.

- Jacobsen, O. & A. C. Jensen-Haarup, 1914. Kødsugende Tæger. – *Flora & Fauna* 20: 7-8.
- Jansson, A., 1932. Bidrag till kännedomen om Bornholms Hemiptera-Heteroptera. Fam. Nabidae-Scutelleridae. – *Entomologiske Meddelelser* 18: 175-185.
- Jensen, L. & O. Buhl, 1995. Insektekskursion til Trente Mølle. – *Meddelelser fra Lepidopterologisk Selskab for Fyn* 28 (2): 19-20.
- Jensen, L. P., 1913. Naturhistorisk Forening for Sjælland [ekskursion: Næstvedegnen]. – *Flora & Fauna* 19: 147-149.
- Jensen-Haarup, A. C., 1904. Bestemmelsestabeller over danske Tæger. I. Bredtægerne. – *Flora og Fauna* 10: 26-42 & 136 [tavle].
- Jensen-Haarup, A. C., 1912a. Tæger. *Danmarks Fauna* 12 (Scutelleridae, Cydnidae, Pentatomidae; Coreidae: 54-101). – Gad, København.
- Jensen-Haarup, A. C., 1912b. Nye eller sjældne danske Tæger og Cikader. – *Flora & Fauna* 18: 29-30.
- Jensen-Haarup, A. C., 1916a. Engelpleje hos en Tæge (*Elasmostethus griseus* L.). – *Flora & Fauna* 22: 124-126.
- Jensen-Haarup, A. C., 1916b. *Rhacognatus punctatus* L. – *Flora & Fauna* 22: 128.
- Jensen-Haarup, A. C., 1922. Lidt om stedbundne Insekter. Stationære Hemipterer i en mose ved Silkeborg. – *Flora & Fauna* 28: 50-53.
- Jørgensen, J., S. Breiting, K. Schnack & B. Troen, 1999. Danske navne på danske tæger, cikader, bladlopper, mellus og skjoldlus. – *Projekt Danske Dyrenavne*. Entomologisk Forening og Danmarks Lærerhøjskole.
- Kemner, N. A., 1937. Insekter från ön Anholt. – *Opuscula Entomologica* 2: 148-150.
- Kirby, P., 1992. *A review of the scarce and threatened Hemiptera of Great Britain*. – The Joint Nature Conservation Committee, Petersborough.
- Klefbeck, E., 1951. Insects and other terrestrial Arthropoda from Anholt. – *Opuscula Entomologica* 16: 17-26.
- Kramer, C. C., 1760. *Specimen Insectologiæ Danicæ* (Hemiptera: 23-24). – Hafniæ.
- Lammes, T. & V. Rinne, 1990. Maps of the provincial distribution of Finnish Heteroptera. – *Entomologica Fennica* 1: 209-220.
- Larsen, E. Bro, 1960. Birketægen *Elasmucha*. – *Naturens Verden* (5): 129-135.
- Larsén, O., 1950. Die Veränderungen im Bau der Heteropteren bei der Reduktion des Flugapparates. – *Opuscula Entomologica* 15: 17-51.
- Leth, K. O., 1940. Fund af Tæger paa Bornholm. – *Flora & Fauna* 46: 35-36.
- Lindgren, L. A. H., 1981. On the distribution of the firebug, *Pyrrhocoris apterus* (L.) in Denmark (Hemiptera, Heteroptera) [manuskript]. – Zoologisk Museum, København.
- Lis, J. A., 1989. Shieldbugs of Poland (Heteroptera, Pentatomoidea). A faunistic review. I. Plataspidae, Thyreocoridae, Cydnidae, Scutelleridae and Acanthosomatidae. – *Polskie Pismo Entomologiczne* 59: 27-83.
- Lis, J. A., 1990. Shieldbugs of Poland (Heteroptera, Pentatomoidea) - A faunistic review. Pentatomidae. – *Rocznik Muzeum Gornoslaskiego. Entomologia* 1: 5-102.
- Lukashuk, A. O., 1997. *Annotated list of the Heteroptera of Belarus and Baltia*. – Russian Academy of Sciences, Zoological Institute, St. Petersburg.
- Mahler, V. & J. Anderson, 1994. Tæger (Heteroptera) i Høstemark. – *Høstemark-Status* 1994: 90-93.
- Muchardt, H., 1906. Nogle Bemærkninger i Anledning af Hr. Jensen-Haarup's „Bestemmelsestabel over danske Tæger“. – *Entomologiske Meddelelser* 2 (3): 127-133.
- Müller, O. F., 1764. *Fauna Insectorum Frederichsdalina* (Hemiptera: 25-31). – Hafniae et Lipsiae.
- Müller, O. F., 1776. *Zoologiæ Danicæ Prodromus* (Hemiptera: 102-111). – Havniæ.
- Møller, F. H., 1936. Sjældent Tægefund. – *Flora & Fauna* 42: 69.
- Nielsen, I. C., 1916. Undersøgelser over entoparasitiske Muscidelarver hos Arthropoder. V. – *Videnskabelige Meddelelser fra Naturhistorisk Forening i København* 67: 9-24.
- Nielsen, E. Tetens, 1961. Insekter på rejse. *Dyrenes Liv* 1. (Sun-Tægen: 81-87). – Rhodos, København.
- Pedersen, P. M., 1935. En sjælden Tæge. – *Flora & Fauna* 41: 167.
- Pontoppidan, E., 1763. *Den danske Atlas*. I. (Hemiptera: 680-684). – København.
- Poulsen, J. C., 1907. Lidt fra et Eftersyn af Samlingen. – *Flora & Fauna* 13: 48-49.
- Poulsen, J. C., 1911. Entomologiske Indsamlinger i mine Ferier. – *Flora & Fauna* 17: 12-14.
- Putshkov, V. G. & L. V. Putshkova, 1956. Eggs and nymphs of Heteroptera injurious to crops [in Russian]. – *Trudy Vsesojuznogo Entomologicheskogo Obshchestva* 45: 218-342.

- Rald, E., 1987. Tæger (Heteroptera) fra Skallingen. – *Entomologiske Meddelelser* 54: 66.
- Reddersen, J., 1992. Effekt af græsning på leddyrfaunaen på græsoverdrev. – *Flora & Fauna* 98: 63-75.
- Reuter, O. M., 1887-88. Nya Tillägg til Professor Schiødtes „Fortegnelse over de i Danmark levende Tæger“. – *Entomologiske Meddelelser* 1 (1): 101-113.
- Sauer, F., 1996. *Wanzen und Zikaden nach farbfotos erkannt*. – Fauna Werlag, Karlsfeld.
- Schade, C., 1811. *Beskrivelse over Øen Mors* (Hemiptera: 217-218). – Aalborg.
- Schiødte, J. C., 1838-39. Beretning om Resultaterne af en i Sommeren 1838 foretagen entomologisk Undersøgelse af det sydlige Sjælland, en Deel af Laaland, og Bornholm. – *Naturhistorisk Tidsskrift* 1 (2): 309-395.
- Schiødte, J. C., 1848. Om en Gruppe af gravende Cimices. – *Naturhistorisk Tidsskrift* 2 (2): 447-464.
- Schiødte, J. C., 1869. Fortegnelse over de i Danmark levende Tæger. – *Naturhistorisk Tidsskrift* 3 (6): 161-231.
- Schiødte, J. C., 1870. Tillæg til fortegnelsen over de i Danmark levende Tæger. – *Naturhistorisk Tidsskrift* 3 (6): 399-401.
- Schiødte, J. C., 1871. Tillæg til fortegnelsen over de i Danmark levende Tæger. – *Naturhistorisk Tidsskrift* 3 (7): 540.
- Schiødte, J. C., 1872. Tillæg til fortegnelsen over de i Danmark levende Tæger. – *Naturhistorisk Tidsskrift* 3 (8): 480-481.
- Schjötz-Christensen, B., 1966. Flora og Fauna på Molslaboratoriets forskningsareal (Tæger, Heteroptera). – *Natura Jutlandica* 12: 116-118.
- Schlick, R. W. T., 1890. Nye danske Tæger (Hemiptera) I. – *Entomologiske Meddelelser* 1 (2): 280-282.
- Schuh, R. T. & J. A. Slater, 1995. *True bugs of the world (Hemiptera: Heteroptera): Classification and natural history*. – Cornell University Press, New York.
- Southwood, T. R. E. & D. Leston, 1959. *Land and water bugs of the British Isles*. (Shieldbugs, squashbugs and others: 17-77). – Warne & Co. Ltd., London.
- Stoltze, M. & S. Pihl (red.), 1998a. *Rødliste 1997 over truede planter og dyr i Danmark*. (Bredtæger og randtæger: 94-96). – Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen.
- Stoltze, M. & S. Pihl (red.), 1998b. *Gulliste 1997 over truede planter og dyr i Danmark*. (Bredtæger og randtæger: 26). – Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen.
- Thomsen, A. C., 1922. Naturhistorisk Forening for Jylland [ekskursion: Grejsdalen]. – *Flora & Fauna* 28: 35.
- Tolsgaard, S., 1992. *Atlas over danske bredtæger* [rapport]. – Naturhistorisk Museum, Århus.
- Tolsgaard, S., 1993a. Bredtæger og randtæger på Bornholm. – *Bornholms Natur (Fjælstaunijn)* 17 (1): 11-17.
- Tolsgaard, S., 1993b. Bredtæger fra Nordvestjylland. – *Naturnyt (Biologisk Forening Nordvestjylland)* 22 (1): 10-14.
- Tolsgaard, S., 1994. Atlas over danske bredtæger & randtæger. – *Bladloppen (Nyhedsblad for Entomologisk Fredningsudvalg)* 12: 8-10.
- Tolsgaard, S., 1992-1999. *Tægejournalen. Heteropterologisk Nyhedsbrev* (1-14). – Naturhistorisk Museum, Århus.
- Trolle, L., 1984. *Elasmotherus brevis* Lindberg, 1934 – en ny dansk bredtæge (Hemiptera, Acanthosomatidae). – *Entomologiske Meddelelser* 51: 127-128.
- Trolle, L., 1992. Bredtæge-sommeren 1992. – *Bornholms Natur (Fjælstaunijn)* 16 (2): 78-82.
- Trolle, L., 1993. Tægeprojektet, sommeren 1993. – *Bornholms Natur (Fjælstaunijn)* 17 (2): 52-54.
- Trolle, L., 1998. Tægeglæder. – *Bornholms Natur (Fjælstaunijn)* 22 (2): 78-81.
- Wagner, E. 1966. Wanzen oder Heteropteren. I. Pentatomorpha (Pentatomioidea, Coreoidea : 19-116). – *Die Tierwelt Deutschlands und der angrenzenden Meeresteile*. 54. Teil.
- Wagner, E. & H. H. Weber, 1967. Die Heteropterenfauna Nordwestdeutschlands. – *Schriften des naturwissenschaftlichen Vereins Schleswig-Holstein* 37: 5-35.
- Worm-Hansen, A. G., 1917. Ekskursion til Tisvilde. – *Videnskabelige Meddelelser fra Naturhistorisk Forening i København* 68: XXX-XXXI.
- Wüstnei, W., 1891. Übersicht der im Schleswig-Holstein bisher von mir beobachteten Wanzen. – *Schriften des naturwissenschaftlichen Vereins Schleswig-Holstein* 8: 220-246.
- Wüstnei, W., 1895. Nachträge und Berichtigungen zu dem Verzeichnis der in Schleswig-Holstein bisher von mir beobachteten Hemipteren. – *Schriften des naturwissenschaftlichen Vereins Schleswig-Holstein* 10: 263-266.